

Το κορίτσι που άφησε πίσω

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ: 5.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: THE GIRL YOU LEFT BEHIND

Από τις Εκδόσεις Penguin Books, Λονδίνο 2012

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το κορίτσι που άφησες πίσω**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Jojo Moyes

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Χρύσα Μπανιά

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Γιαννούσης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θοδωρής Πιτσιρίκος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Jojo's Mojo Ltd, 2012

© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Elena Alferova/Trevillion Images,

Rolf E. Staerk, Graphic design/www. shutterstock.com

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2015

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 2015, 5.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1031-9

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

© Jojo's Mojo Ltd, 2012/ © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2015

ΤΖΟΤΖΟ ΜΟΪΣ

Το κορίτσι που άφησες πίσω

*Μετάφραση:
Χρύσα Μπανιά*

Στον Τσαρλς, όπως πάντα

Μέρος Πρώτο

*Σεν Περόν
Οκτώβριος 1916*

Εβλεπα στον ύπνο μου φαγητό. Τραγανές μπαγκέτες, την παρθενική λευκότητα της σάρκας του ψωμιού, αχνιστού ακόμα από τον φούρνο, και ώριμο τυρί, με τις άκρες του να απλώνονται ως την άκρη της πιατέλας. Σταφύλια και δαμάσκηνα, σε σωρούς μέσα σε γαβάθες, σκούρα και μυρωδάτα, με άρωμα που γέμιζε τον αέρα. Ήμουν έτοιμη να απλώσω το χέρι και να πάρω ένα, όταν η αδελφή μου με εμπόδισε. «Άσε με», μουρμούρισα. «Πεινάω».

«Σοφί! Ξύπνα!»

Είχα στο στόμα μου τη γεύση εκείνου του τυριού. Ήμουν έτοιμη να φάω μια μπουκιά ρεμπλοσόν, να το αλείψω σε ένα κομμάτι ξεστό ψωμί κι έπειτα να ρίξω στο στόμα μου ένα σταφύλι. Γευόμουν ήδη την έντονη γλύκα τους, μύριζα το πλούσιο άρωμά τους.

Όμως το χέρι της αδελφής μου είχε γραπώσει τον καρπό μου και με εμπόδιζε. Οι πιατέλες μονομιάς πήραν να εξαφανίζονται, τα αρώματα να σβήνουν. Απλώσα το χέρι, μα εκείνα άρχισαν να σκάνε σαν φουσαλίδες σαπουνιού.

«Σοφί».

«Τι;»

«Πήραν τον Ορελιάν!»

Γύρισα στο πλάι και βλεφάρισα. Η αδελφή μου φορούσε ένα βαμβακερό σκουφί, όπως κι εγώ, για να ξεσταίνεται. Το πρό-

σωπό της, ακόμα και στο αδύναμο φως του κεριού, ήταν κάτωχρο, τα μάτια της ορθάνοιχτα από το σοκ. «Πήραν τον Ορελιάν. Είναι κάτω».

Το μυαλό μου άρχισε να καθαρίζει. Κάπου πιο κάτω ανδρικές φωνές αντηχούσαν στην πέτρινη αυλή και οι κότες έσκουζαν στο κοτέτσι τους. Στο πυκνό σκοτάδι ο αέρας δονούνταν από κάποιον φρικτό σκοπό. Ανακάθισα στο κρεβάτι, τράβηξα το νυχτικό γύρω μου και πάσχισα να ανάψω το κερί στο κομοδίνο.

Σηκώθηκα, την προσπέρασα παραπατώντας, έφτασα στο παρὰθυρο και κοίταξα στην αυλή. Οι στρατιώτες στέκονταν στο φως των προβολέων του οχήματός τους και ο μικρός αδελφός μου είχε τα χέρια γύρω από το κεφάλι, προσπαθώντας να αποφύγει τα κοντάκια από τις καραμπίνες που του κατάφεραν χτυπήματα.

«Τι τρέχει;»

«Έμαθαν για το γουρούνι».

«Τι πράγμα;»

«Μάλλον μας κατέδωσε ο μεσιέ Σουέλ. Τους άκουσα από το δωμάτιό μου να φωνάζουν. Λένε ότι θα πάρουν μαζί τους τον Ορελιάν, αν δεν τους πει πού είναι».

«Δε θα πει τίποτα», είπα εγώ.

Μορφάσαμε σαν ακούσαμε τον αδελφό μας να βγάζει μια κραυγή. Εκείνη τη στιγμή μετά βίας αναγνώριζα την αδελφή μου: έδειχνε είκοσι χρόνια μεγαλύτερη από τα είκοσι τέσσερά της. Ήξερα ότι ο φόβος της καθρεφτιζόταν και στα δικά μου μάτια. Είχε φτάσει η ώρα που τρέμαμε.

«Έχουν μαζί έναν κομαντάντ*», ψιθύρισε η Ελέν και η φωνή της ράγισε από τον πανικό. «Αν το βρουν, θα μας συλλάβουν όλους. Θυμάσαι τι έγινε στην Αράς. Θα μας τιμωρήσουν παραδειγματικά. Τι θ' απογίνουν τα παιδιά;»

Το μυαλό μου έτρεχε· ο φόβος μήπως μιλήσει ο αδελφός μου με είχε χαζέψει. Τύλιξα ένα σάλι γύρω από τους ώμους μου,

* Διοικητής.

έφτασα νυχποπατώντας ως το παράθυρο και κρυφοκοίταξα στην αυλή. Η παρουσία ενός κομαντάντ φανέρωνε ότι δεν επρόκειτο απλά για μια παρέα μεθυσμένων στρατιωτών που ήθελαν να ξεσπάσουν την απογοήτευσή τους με απειλές και χτυπήματα: είχαμε μπλέξει. Η παρουσία του σήμαινε ότι είχαμε διαπράξει ένα πάρα πολύ σοβαρό έγκλημα.

«Θα το βρουν, Σοφί. Είναι θέμα λίγων λεπτών. Και τότε...» Ο πανικός έκανε την Ελέν να υψώσει τη φωνή της.

Οι σκέψεις μου μαύρισαν. Έκλεισα τα μάτια. Κι έπειτα τα άνοιξα ξανά. «Πήγαινε κάτω», είπα. «Ισχυρίσου ότι δεν ξέρεις τίποτα. Ρώτησέ τον τι έκανε ο Ορελιάν. Μίλησέ του, απόσπασέ τον. Δώσε μου λίγο χρόνο προτού μπουν στο σπίτι».

«Τι θα κάνεις;»

Άρπαξα την αδελφή μου από το μπράτσο. «Πήγαινε! Δεν πρέπει να τους πεις τίποτα, κατάλαβες; Αρνήσου τα πάντα!»

Η αδελφή μου δίστασε κι έπειτα έτρεξε στον διάδρομο, με το νυχτικό της να ανεμίζει πίσω της. Δεν ξέρω αν είχα ξαναβιώσει ποτέ στη ζωή μου τόσο μόνη όσο εκείνα τα λίγα δευτερόλεπτα, όταν ο φόβος με είχε αρπάξει από τον λαιμό, όταν με βάραινε η μοίρα της οικογένειάς μου. Έτρεξα στο γραφείο του πατέρα κι άρχισα να ψαχουλεύω στα συρτάρια του μεγάλου τραπεζιού, σκορπίζοντας το περιεχόμενό του στο πάτωμα –παλιά μολύβια, αποκόμματα, κομμάτια από σπασμένα ρολόγια και παμπάλαιους λογαριασμούς–, ώσπου τελικά ευχαρίστησα τον Θεό γιατί βρήκα αυτό που έψαχνα. Έπειτα κατέβηκα τρέχοντας, άνοιξα την πόρτα του κελαριού και δρασκέλισα βιαστικά τα κρύα πέτρινα σκαλιά, με τόσο σίγουρο βήμα τώρα, μέσα στο σκοτάδι, που ελάχιστα χρειαζόμουν τη λάμψη του κεριού που τρεμόσβηνε. Σήκωσα τη βαριά αμπάρα προς το πίσω κελάρι, το οποίο κάποτε ήταν γεμάτο ως το ταβάνι με βαρελάκια μπίρας και καλό κρασί, παραμέρισα ένα άδειο βαρέλι και άνοιξα την πόρτα του παλιού μαντεμένιου φούρνου όπου ψήναμε το ψωμί.

Το γουρουνάκι, που δεν είχε μεγαλώσει ακόμα καλά, τρεμό-

παιξε τα ματάκια του νυσταγμένο. Σηκώθηκε στα πόδια του, με κοίταξε από το αχυρένιο κρεβατάκι του και γρύλισε. Δε σας έχω πει για το γουρούνι; Το απελευθερώσαμε κατά την επίταξη του αγροκτήματος του μεσιέ Ζιράρ. Σαν θεόσταλτο δώρο, το βρήκαμε να περιπλανιέται μέσα στο χάος και να απομακρύνεται σαστισμένο από τα γουρουνάκια που εκείνη την ώρα φόρτωναν στην καρότσα ενός γερμανικού φορτηγού, ώσπου το κουκούλωσε σβέλτα η βαριά φούστα τηςμαντάμ Πουαλάν. Εβδομάδες τώρα το παχαίνουμε με βελανίδια και αποφάγια, ελπίζοντας να το μεγαλώσουμε αρκετά ώστε να καταφέρουμε όλοι να φάμε λίγο κρέας. Η σκέψη της τραγανής πέτσας και του ζουμερού ψαχνού έδινε κίνητρο στους ενοίκους του Λε Κοκ Ρουζ τον τελευταίο μήνα.

Έξω άκουσα τον αδελφό μου να τσιρίζει ξανά κι έπειτα τη φωνή της αδελφής μου, γοργή κι επείγουσα. Τη διέκοψε ο σκληρός τόνος ενός Γερμανού αξιωματικού. Το γουρούνι με κοίταξε με έξυπνα μάτια, γεμάτα κατανόηση, σαν να είχε καταλάβει τη μοίρα του.

«Λυπάμαι πολύ, *mon petit**», ψιθύρισα, «μα, στ' αλήθεια, δε γίνεται αλλιώς». Και κατέβασα το χέρι.

Βγήκα σε δευτερόλεπτα. Είχα ξυπνήσει τη Μιμί, λέγοντάς της απλά να έρθει μαζί μου αλλά να μείνει σιωπηλή – το παιδί έχει δει τόσο πολλά τους τελευταίους μήνες, που υπακούει χωρίς δεύτερη κουβέντα. Σήκωσε το κεφάλι, με κοίταξε, είδε ότι κρατούσα τον μικρό αδελφό της, πετάχτηκε αθόρυβα από το κρεβάτι κι έβαλε το χέρι της στο δικό μου.

Πλησίαζε ο χειμώνας και ο αέρας ήταν παγωμένος. Μύριζε ακόμα ο καπνός από τις καμινάδες, γιατί νωρίτερα το απόγευμα είχαμε ανάψει φωτιά για λίγο. Από την πέτρινη καμάρα τής πίσω πόρτας είδα τον κομαντάντ και δίστασα. Δεν ήταν ο χερ Μπέκερ, που όλοι γνωρίζαμε και απεχθανόμασταν. Αυτός ο άντρας ήταν πιο αδύνατος, καλοξυρισμένος και ανέκφραστος. Ακόμα

* Μικρό μου.

και στο σκοτάδι έβλεπα στο πρόσωπό του ευφυΐα, όχι κτηνώδη άγνοια, κι αυτό μου προκαλούσε φόβο.

Ο καινούργιος κομαντάντ σήκωνε το βλέμμα ερευνητικά στα παράθυρά μας, ίσως προσπαθώντας να αποφασίσει αν το κτίριο θα πρόσφερε πιο κατάλληλο κατάλυμα από το αγρόκτημα των Φουριέ, όπου έμεναν οι Γερμανοί αξιωματικοί. Μάλλον κατάλαβαινε πως η υπερυψωμένη πρόσοψη θα παρείχε τα πλεονεκτήματα της θέας της πόλης από ψηλά. Το κτίριο είχε στάβλους για τα άλογα και δέκα υπνοδωμάτια, από τον καιρό που το σπίτι μας ήταν το πιο προσοδοφόρο ξενοδοχείο της πόλης.

Η Ελέν στεκόταν στα βότσαλα και προστάτευε τον Ορελιάν στην αγκαλιά της.

Ένας από τους άντρες του κομαντάντ είχε υψώσει την καρμπίνα, μα εκείνος σήκωσε το χέρι. «Σηκωθείτε πάνω!» τους διέταξε. Η Ελέν άρχισε να παραπατά προς τα πίσω, μακριά του. Είδα φευγαλέα το πρόσωπό της, ήταν τσιτωμένο από τον φόβο.

Ένιωσα το χέρι της Μιμί να σφίγγεται στο δικό μου σαν είδε τη μητέρα της, και το κράτησα σφιχτά, παρόλο που ήμουν με την ψυχή στα δόντια. Βγήκα με μεγάλες δρασκελιές. «Για όνομα του Θεού, τι συμβαίνει εδώ;» Η φωνή μου αντήχησε στην αυλή.

Ο κομαντάντ έριξε μια ματιά προς το μέρος μου, έκπληκτος από τον τόνο της φωνής μου: μια νεαρή γυναίκα έβγαινε από την καμάρα της εισόδου του αγροκτήματος με ένα παιδί που βύζαινε τον αντίχειρά του κρεμασμένο στο φουστάνι της κι άλλο ένα φασκιωμένο σφιχτά στην αγκαλιά της. Το σκουφί μου του ύπνου ήταν ελάχιστα στραβό, το λευκό βαμβακερό νυχτικό τώρα τόσο φθαρμένο, που μετά βίας θα το θεωρούσε κανείς ύφασμα πάνω στο δέρμα μου. Προσευχόμουν να μην ακούγεται το σφυροκόπημα της καρδιάς μου.

Απευθύνθηκα στον ίδιο. «Και τι υποτίθεται ότι κάναμε αυτή τη φορά, ώστε να έρθουν οι άντρες σας να μας τιμωρήσουν;»

Μάλλον δεν είχε ακούσει γυναίκα να του μιλά με τέτοιο τρόπο από την τελευταία φορά που είχε γυρίσει στο σπίτι με άδεια. Την αυλή πλημμύρισε μια κατάπληκτη σιωπή. Ο αδελφός και

η αδελφή μου, στο έδαφος, γύρισαν να με δουν καλύτερα, γιατί γνώριζαν καλά πού θα μπορούσε να μας οδηγήσει όλους μια τέτοια αψηφισιά.

«Εσείς ποια είστε;»

«Η μαντάμ Λεφέβρ».

Τον είδα να ελέγχει αν υπήρχε βέρα στο δάχτυλό μου. Δε χρειαζόταν να κάνει τον κόπο: όπως οι περισσότερες γυναίκες στην περιοχή, την είχα πουλήσει εδώ και καιρό για να αγοράσω τρόφιμα.

«Κυρία μου, έχουμε πληροφορίες ότι κρύβετε ζωντανά παράνομα». Η φωνή του ήταν ήρεμη και τα γαλλικά του υποφερόντα, κάτι που φανέρωνε ότι δεν ήταν η πρώτη φορά που τον τοποθετούσαν σε κατεχόμενα εδάφη. Αυτός ο άντρας δεν έδειχνε να απειλείται από το αναπάντεχο.

«Ζωντανά;»

«Μια αξιόπιστη πηγή μάς είπε ότι στο κτίριο έχετε κρύψει ένα γουρούνι. Όπως πολύ καλά θα ξέρετε, σύμφωνα με τις εντολές η ποινή για όποιον κρατά ζωντανά κρυφά από τη διοίκηση είναι φυλάκιση».

Δεν τράβηξα τα μάτια. «Κι εγώ ξέρω πολύ καλά ποιος είναι ικανός να σας δώσει μια τέτοια πληροφορία. Ο μεσιέ Σουέλ, έτσι δεν είναι;» Τα μάγουλά μου είχαν πάρει φωτιά: τα μαλλιά μου, πλεγμένα σε μια μακριά κοτσίδα που κρεμόταν πάνω από τον ώμο μου, ήταν σαν ηλεκτρισμένα. Με έτρωγαν στη βάση του αυχένα.

Ο κομαντάντ γύρισε σε ένα από τα τσιράκια του. Η λοξή ματιά που έριξε ο άντρας τού έλεγε ότι έτσι ήταν.

«Ο μεσιέ Σουέλ, χειρ κομαντάντ, έρχεται εδώ τουλάχιστον δύο φορές τον μήνα και προσπαθεί να μας πείσει ότι, εν τη απουσία των συζύγων μας, χρειαζόμαστε την ιδιαίτερη... ανακούφιση που ξέρει να προσφέρει. Επειδή έχουμε αποφασίσει να μην επωφεληθούμε από την υποτιθέμενη καλοσύνη του, το ανταποδίδει με φήμες και απειλές για τη ζωή μας».

«Οι Αρχές δε θα αναλάμβαναν δράση, αν η πηγή δεν ήταν αξιόπιστη».

«Θα μπορούσα να υποστηρίξω, χειρ κομαντάντ, ότι αυτή η επίσκεψη αποδεικνύει το αντίθετο».

Μου έριξε μια ματιά που δεν σήκωνε αντίρρηση. Έκανε μεταβολή κι άρχισε να περπατά προς την εξώπορτα του σπιτιού. Εγώ τον ακολούθησα, σκοντάφτοντας σχεδόν στη φούστα μου στην προσπάθεια να μη μείνω πίσω. Ήξερα πως το γεγονός και μόνο ότι του μιλούσα τόσο τολμηρά ίσως θεωρούνταν έγκλημα. Κι όμως, εκείνη τη στιγμή δε φοβόμουν πια.

«Κοιτάξτε μας, κομαντάντ. Μοιάζουμε να τρεφόμαστε με βοδινό, ψητό αρνί και χοιρινά φιλέτα;» Γύρισε και τα μάτια του έπεσαν στους κοκαλιάρικους καρπούς των χειρών μου, που φαινόταν ελάχιστα μέσα από τα μανίκια του νυχτικού μου. Είχα χάσει πέντε εκατοστά στη μέση μόνο τον τελευταίο χρόνο. «Είμαστε αλλόκοτα τροφαντοί από την αφθονία του ξενοδοχείου; Μας έχουν απομείνει τρεις κότες από δυο ντουζίνες που είχαμε· τρεις κότες, τις οποίες έχουμε τη χαρά να κρατάμε και να ταΐζουμε για να μπορούν οι άντρες σας να παίρνουν τα αβγά. Εμείς, στο μεταξύ, ζούμε με όσα οι γερμανικές Αρχές θεωρούν αρκετά· όλο και μικρότερα δελτία για κρέας και αλεύρι, και ψωμί φτιαγμένο από καλαμπόκι και πίτουρο τόσο κακής ποιότητας, που δε θα το κρατούσαμε ούτε καν για να ταΐσουμε τα ζωντανά μας».

Ήταν στον πίσω διάδρομο και τα τακούνια του αντηχούσαν στις μεγάλες πλάκες. Δίστασε κι έπειτα διέσχισε τον χώρο και γάβγισε μια εντολή από το μπαρ. Ένας στρατιώτης εμφανίστηκε από το πουθενά και του έδωσε μια λάμπα.

«Δεν έχουμε γάλα για να ταΐσουμε τα μωρά μας, τα παιδιά μας κλαίνε από την πείνα, αρρωσταίνουν από έλλειψη τροφίμων. Κι εσείς έρχεστε εδώ μέσα στη νύχτα για να τρομοκρατήσετε δυο γυναίκες και να ξυλοφορτώσετε ένα αθώο αγόρι, μας χτυπάτε και μας απειλείτε γιατί ακούσατε μια φήμη από έναν ανήθικο άνθρωπο ότι καλοπερνάμε;»

Τα χέρια μου έτρεμαν. Είδε το μωρό να αναδεύεται κι εγώ συνειδητοποίησα ότι η έντασή μου ήταν τόση, που το έσφιγγα πάρα πολύ. Έκανα ένα βήμα πίσω, έσιαξα το σάλι, γλυκομίλησα

στο μωρό. Έπειτα σήκωσα το κεφάλι. Δεν κατάφερνα να κρύψω την πικρία και τον θυμό από τη φωνή μου.

«Ορίστε, κομαντάντ. Ψάξτε το σπίτι μας. Κάντε το άνω κάτω, καταστρέψτε τα ελάχιστα αντικείμενα που έχουν γλιτώσει. Ψάξτε τα εξωτερικά κτίσματα, όσα οι άντρες σας δεν έχουν απογυμνώσει ήδη για τις δικές τους ανάγκες. Όταν βρείτε αυτό το μυθικό γουρούνι, ελπίζω οι άντρες σας να χορτάσουν».

Κράτησα τα μάτια στα δικά του για μια στιγμή, περισσότερο απ' ό,τι ίσως θα περίμενε. Από το παράθυρο διέκρινα την αδελφή μου να σφουγγίζει με τη φούστα τις πληγές του Ορελιάν, προσπαθώντας να σταματήσει το αίμα. Τρεις Γερμανοί στρατιώτες στέκονταν από πάνω τους.

Τα μάτια μου τώρα είχαν συνηθίσει το σκοτάδι κι έβλεπα ότι ο κομαντάντ είχε αιφνιδιαστεί. Οι άντρες του, με αβέβαια μάτια, περίμεναν τις εντολές του. Θα μπορούσε να διατάξει να γδύσουν το σπίτι ως τα δοκάρια και να μας συλλάβει όλους ως αντίποινα για το αναπάντεχο ξέσπασμα. Μα ήξερα ότι σκεφτόταν τον Σουέλ και την πιθανότητα να τον είχε παραπλανήσει. Δεν έδειχνε άνθρωπος που χαίρεται στο ενδεχόμενο να τον πιάσει κανείς να κάνει λάθος.

Όταν έπαιζα πόκερ με τον Εντουάρ, γελούσε κι έλεγε ότι ήταν αδύνατον να με κερδίσει γιατί το πρόσωπό μου δεν πρόδι-δε ποτέ τα πραγματικά μου συναισθήματα. Θύμισα στον εαυτό μου αυτά τα λόγια τώρα που έπαιζα το πιο σημαντικό παιχνίδι της ζωής μου. Ο κομαντάντ κι εγώ κοιταχτήκαμε. Ένιωσα για μια στιγμή όλο τον κόσμο να σταματά γύρω μας: άκουγα τον μακρινό βρόντο από τα κανόνια στο μέτωπο, την αδελφή μου να βήχει, τις καημένες, κάτισχνες κότες μας να ψαχουλεύουν το κοτέτσι ταραγμένες. Όλα έσβησαν ώσπου μείναμε αντικριστά, τζογάροντας στην αλήθεια. Ορκίζομαι ότι άκουγα την καρδιά μου να χτυπά.

«Τι είναι αυτό;»

«Ποιο;»

Σήκωσε τη λάμπα και το χλομό χρυσαφί φως φώτισε αμυδρά

το πορτρέτο που μου είχε κάνει ο Εντουάρ όταν ήμασταν νιόπαντροι. Είδα τον εαυτό μου εκείνο τον πρώτο χρόνο, τα μαλλιά μου πυκνά κι αστραφτερά γύρω από τους ώμους μου, το δέρμα μου καθαρό και στιλπνό, να κοιτώ με την υπεροψία της γυναίκας που λατρεύεται από τους άντρες. Το είχα κατεβάσει από την κρυψώνα του πριν από αρκετές εβδομάδες, λέγοντας στην αδελφή μου ότι δεν υπήρχε καμία περίπτωση να αποφασίσουν οι Γερμανοί τι θα έβλεπα μέσα στο ίδιο μου το σπίτι.

Ο κομαντάντ πλησίασε τη λάμπα λίγο περισσότερο, για να το δει πιο καθαρά. *Μην το βάλεις εκεί, Σοφί*, με είχε προειδοποιήσει η Ελέν. *Θα φέρει μελάδες.*

Όταν επιτέλους γύρισε προς το μέρος μου, ήταν σαν να είχε παλέψει να σηκώσει τα μάτια από το πορτρέτο. Κοίταξε το πρόσωπό μου κι έπειτα ξανά τον πίνακα. «Το ζωγράφισε ο άντρας μου».

Δεν ξέρω γιατί ένιωσα την ανάγκη να του το πω. Ίσως ήταν η βεβαιότητα της δικαιολογημένης αγανάκτησής μου. Ίσως ήταν η προφανής διαφορά ανάμεσα στο κορίτσι του πίνακα και το κορίτσι που στεκόταν μπρος του. Ίσως ήταν το ξανθό παιδί που έκλαιγε στα πόδια μου. Ίσως ακόμα και οι κομαντάντ, έπειτα από δυο χρόνια κατοχής, κουράζονται, όταν μας ενοχλούν για πταίσματα.

Κοίταξε τον πίνακα για μια στιγμή ακόμα κι έπειτα έριξε το βλέμμα του στα πόδια του.

«Νομίζω ότι εξηγηθήκαμε, κυρία μου. Η συζήτησή μας δεν τελείωσε. Μα δε θα σας ενοχλήσω άλλο γι' αυτόψε».

Έπιασε στο πρόσωπό μου την έκπληξη που μετά βίας κατάφερα να κρύψω, και είδα ότι κάτι μέσα του ικανοποιήθηκε. Ίσως του ήταν αρκετό να ξέρει ότι είχα πιστέψει την καταδίκη μου. Αυτός ο άντρας ήταν οξυδερκής. Θα ήμουν αναγκασμένη να προσέχω.

«Άντρες!»

Οι στρατιώτες του γύρισαν, τυφλά υπάκουοι όπως πάντα, βγήκαν και τράβηξαν προς το όχημα που διέγραφε τις στολές τους

με τους προβολείς. Τον ακολούθησα και στάθηκα έξω από την πόρτα. Άκουσα τη φωνή του για μια τελευταία φορά, όταν διέταξε τον οδηγό να κατευθυνθεί προς την πόλη.

Περιμέναμε όση ώρα το στρατιωτικό όχημα κατέβαινε ξανά τον δρόμο, με προβολείς που ψαχούλευαν τις λακκούβες της διαδρομής. Η Ελέν είχε αρχίσει να τρέμει. Σηκώθηκε στα πόδια της όπως-όπως κι έφερε το χέρι στο μέτωπο. Οι κόμποι των δαχτύλων της ήταν κάτω από το χέρι κι είχε κλείσει σφιχτά τα μάτια. Ο Ορελιάν στεκόταν δίπλα μου αδέξιος, κρατώντας το χέρι της Μιμί, αμήχανος από τα παιδιάστικα δάκρυά του. Εγώ περίμενα να σβήσουν και οι τελευταίοι ήχοι της μηχανής. Κλαψούριζε ανεβαίνοντας τον λόφο λες και λειτουργούσε κι εκείνη με διαμαρτυρίες.

«Είσαι καλά, Ορελιάν;» Τον άγγιξα στο κεφάλι. Πληγές στο ψαχνό. Μελανιές. Ποιος άνθρωπος επιτίθεται σε ένα άοπλο αγόρι; Μόρφασε. «Δεν πόνεσα», είπε. «Δε με τρώμαξαν».

«Νόμιζα ότι θα σε συλλάμβανε», είπε η αδελφή μου. «Νόμιζα ότι θα μας συλλάμβανε όλους». Φοβόμουν όταν την έβλεπα έτσι: σαν να ακροβατούσε στην άκρη μιας απέραντης αβύσσου. Σκούπισε τα μάτια, χαμογέλασε βεβιασμένα και σύρθηκε για να αγκαλιάσει την κόρη της. «Ανόητοι Γερμανοί! Μας κατατρόμαξαν όλους, έτσι δεν είναι; Ανόητη μαμά που τρώμαξε!»

Το παιδί κοιτούσε τη μητέρα του σιωπηλό και σοβαρό. Αναρωτιόμουν καμιά φορά αν θα ξανάβλεπα ποτέ τη Μιμί να γελά.

«Με συγχωρείτε. Είμαι εντάξει», συνέχισε η αδελφή μου. «Πάμε μέσα. Μιμί, θα σου ζεστάνω λίγο γάλα που έχουμε». Σκούπισε τα χέρια στο ματωμένο νυχτικό και τα άπλωσε προς το μέρος μου για το μωρό. «Θέλεις να πάρω τον Ζαν;»

Είχα αρχίσει να τρέμω ανεξέλεγκτα, λες και μόλις συνειδητοποιούσα πόσο θα έπρεπε να είχα φοβηθεί. Ένωσα τα πόδια μου να γίνονται νερό, τη δύναμή τους να ποτίζει τα βότσαλα στο έδαφος. Ένωσα μια απελπισμένη ανάγκη να καθίσω. «Ναι», είπα. «Νομίζω πως πρέπει».

Η αδελφή μου άπλωσε τα χέρια, αφήνοντας να της ξεφύγει

μια μικρή κραυγή. Φωλιασμένο στις κουβέρτες, φασκιωμένο τόσο καλά, που το έπιανε ελάχιστα ο νυχτερινός αέρας, ήταν το ροδαλό, τριχωτό μουσούδι του μικρού γουρουνιού.

«Ο Ζαν κοιμάται πάνω», είπα. Άπλωσα το χέρι στον τοίχο για να μείνω όρθια.

Ο Ορελιάν κοίταξε πέρα από την Ελέν. Το κοίταξαν όλοι.

«*Mon Dieu**».

«Είναι ψόφιο;»

«Του έβαλα χλωροφόρμιο. Θυμήθηκα ότι ο μπαμπάς είχε ένα μπουκαλάκι στο γραφείο του από τότε που έκανε συλλογή από πεταλούδες. Νομίζω ότι θα ξυπνήσει. Μα πρέπει να βρούμε κάπου αλλού να το βάλουμε, γιατί οι Γερμανοί θα ξανάρθουν. Ξέρετε ότι θα ξανάρθουν».

Τότε ο Ορελιάν χαμογέλασε· ήταν ένα σπάνιο, αργό, σχεδόν χαρούμενο χαμόγελο. Η Ελέν έσκυψε για να δείξει στη Μιμί το κοιμισμένο γουρουνάκι και χαμογέλασαν πλατιά. Η αδελφή μου άγγιξε διαρκώς το μουσούδι κι έφερνε το χέρι στο πρόσωπο σαν να μην πίστευε τι κρατούσε.

«Κρατούσες το γουρούνι μπροστά στα μάτια τους; Το έφερες κάτω από τη μύτη τους; Και τους κατσάδιασες επειδή ήρθαν εδώ;» Η φωνή της ήταν δύσπιστη.

«Κάτω από το μουσούδι τους», είπε ο Ορελιάν και ξαφνικά έδειξε να κορδώνεται λίγο ξανά. «Άκου να δεις! Το κρατούσες κάτω από το μουσούδι τους!»

Κάθισα στις πέτρες κι έβαλα τα γέλια. Γέλασα ώσπου το δέρμα μου κρύωσε και δεν ήξερα πια αν γελώ ή αν κλαίω. Ο αδελφός μου, ίσως επειδή φοβόταν ότι θα πάθαινα υστερία, μου έπιασε το χέρι κι ακούμπησε πάνω μου. Ήταν δεκατεσσάρων κι άλλοτε γεμάτος ανδρικό ενθουσιασμό, άλλοτε μικρό παιδί, στην ανάγκη του για επιβεβαίωση.

Η Ελέν ήταν ακόμα βυθισμένη σε σκέψεις. «Δεν είχα κατα-

* Θεέ μου.

λάβει...» είπε. «Πώς έγινες τόσο γενναία, Σοφί; Η μικρή μου αδελφή! Ποιος σ' έκανε έτσι; Όταν ήμασταν παιδιά, ήσουν ποντίκι. Ποντίκι!»

Δεν ήμουν σίγουρη αν ήξερα την απάντηση.

Και τότε, όταν ξαναμπήκαμε επιτέλους στο σπίτι, όταν η Ελέν ασχολήθηκε με το κατσαρολάκι με το γάλα και ο Ορελιάν άρχισε να πλένει το κακόμοιρο κακοποιημένο πρόσωπό του, στάθηκα μπροστά στο πορτρέτο.

Εκείνο το κορίτσι, το κορίτσι που είχε παντρευτεί ο Εντουάρ, με κοιτούσε με μια έκφραση που δεν αναγνώριζα πια. Εκείνος την είχε δει σ' εμένα πριν από οποιονδήποτε άλλον: μιλά για γνώση αυτό το χαμόγελο, για ικανοποίηση που κερδίζει κανείς και δίνει. Μιλά για περηφάνια. Όταν οι Παριζιάνοι φίλοι του είχαν θεωρήσει ανεξήγητο τον έρωτά του για μένα –την υπάλληλο ενός καταστήματος–, εκείνος είχε απλά χαμογελάσει γιατί είχε ήδη αρχίσει να βλέπει κάτι πάνω μου.

Δεν έμαθα ποτέ αν καταλάβαινε ότι αυτό το κάτι υπήρχε μόνο εξαιτίας του.

Στάθηκα και την κοίταξα και, για λίγα δευτερόλεπτα, θυμήθηκα την αίσθηση να είμαι αυτό το κορίτσι, απαλλαγμένο από την πείνα, τον φόβο, απασχολημένο μόνο με τις νωχελικές σκέψεις των ιδιαίτερων στιγμών που θα περνούσα με τον Εντουάρ. Μου θύμιζε ότι ο κόσμος είναι ικανός για ομορφιά και ότι υπήρχαν κάποτε πράγματα –τέχνη, χαρά, έρωτας– που γέμιζαν τον κόσμο μου, αντί για τον φόβο, την τσουνκινδόσουπα και την απαγόρευση της κυκλοφορίας. Τον είδα στην έκφρασή μου. Και τότε κατάλαβα τι είχα μόλις κάνει: μου είχε θυμίσει την ίδια μου τη δύναμη, το σθένος για μάχη που είχε απομείνει μέσα μου.

Όταν επιστρέψεις, Εντουάρ, ορκίζομαι ότι θα ξαναγίνω το κορίτσι που ζωγράφισες.

Η ιστορία του μωρού γουρουνιού είχε φτάσει στα περισσότερα σπίτια του Σεν Περόν ως την ώρα του μεσημεριανού. Το μπαρ του Λε Κοκ Ρουζ είχε συνεχή ροή πελατών, παρότι δεν είχαμε να προσφέρουμε πολλά εκτός από καφέ από κιχώριο. Οι προμήθειες σε μπίρα ήταν στοραδικές και είχαμε ελάχιστα και καταστροφικά ακριβά μπουνάλια κρασί. Ήταν εκπληκτικό πόσοι άνθρωποι πέρασαν απλά για να μας καλημερίσουν.

«Δηλαδή, του τα έψαλες; Του είπες να φύγει;» Ο γερο-Ρενέ, γελώντας μέσα από τα μουστάκια του, είχε αρπάξει τη ράχη μιας καρέκλας κι έκλαιγε από τα γέλια. Ήταν η τέταρτη φορά που ζητούσε να ακούσει την ιστορία και, κάθε φορά που τη διηγούνταν ο Ορελιάν, τη διακοσμούσε λίγο περισσότερο, ώσπου ο ίδιος είχε πάρει μια σπάθα και πολεμούσε τον κομαντάντ κι εγώ φώναζα «*Der Kaiser ist Scheiss!**»

Αντάλλαξα ένα μικρό χαμόγελο με την Ελέν, που σκούπιζε την καφετέρια. Δε με πείραζε. Τον τελευταίο καιρό η πόλη μας είχε ελάχιστες αφορμές για να γιορτάσει.

«Πρέπει να προσέχουμε», είπε η Ελέν όταν έφυγε ο Ρενέ σηκώνοντας το καπέλο σε χαιρετισμό. Τον είδαμε να παραπατά από την ευθυμία, καθώς περνούσε από το ταχυδρομείο και σταματούσε για να σφουγγίσει τα μάτια. «Η ιστορία απλώνεται πολύ γρήγορα».

«Κανείς δε θα πει τίποτα. Όλοι μισούν τους Γερμανοράδες».

* Ο αυτοκράτορας είναι σκατά.

Σήκωσα τους ώμους. «Άλλωστε, θέλουν κι ένα κομματάκι χοιρινό. Δε νομίζω να μας καταδώσουν προτού φτάσει το φαγητό τους».

Το γουρουνάκι τις πρώτες πρωινές ώρες είχε μεταφερθεί διακριτικά στο διπλανό σπίτι. Πριν από μερικούς μήνες ο Ορελιάν έκοβε παλιά βαρέλια μπίρας για να τα κάνει προσάναμμα, όταν ανακάλυψε ότι το μόνο που χώριζε το λαβυρινθώδες κελάρι των κρασιών μας από το κελάρι των γειτόνων μας, των Φουμπέρ, ήταν ένας μονός τοίχος από τούβλα. Είχαμε αφαιρέσει προσεκτικά αρκετά τούβλα με τη συνεργασία των Φουμπέρ και είχαμε δημιουργήσει μια οδό διαφυγής ως τελευταίο καταφύγιο. Όταν οι Φουμπέρ έκρυψαν έναν νεαρό Άγγλο και οι Γερμανοί έφτασαν χωρίς προειδοποίηση στην πόρτα τους το σούρουπο, η μαντάμ Φουμπέρ είχε ισχυριστεί ότι δεν καταλάβαινε τις οδηγίες του αξιωματικού, δίνοντας στον νεαρό αρκετό χρόνο για να τρυπώσει στο κελάρι και να περάσει στη δική μας πλευρά. Είχαν κάνει το σπίτι άνω κάτω, μάλιστα είχαν κοιτάξει και το κελάρι, μα στο αμυδρό φως δεν είχε καταλάβει κανείς ότι το ασβεστοκονίαμα στον τοίχο είχε ύποπτα κενά.

Αυτή ήταν η ιστορία της ζωής μας: ασήμαντες ανταρσίες, μικροσκοπικές νίκες, μια σύντομη ευκαιρία να γελοιοποιήσουμε τους δυνάστες μας, βαρκάκια ελπίδας που έπλεαν σε ένα πέλαγος αβεβαιότητας, στέρησης και φόβου.

«Γνώρισες τον καινούργιο κομαντάντ, λοιπόν;» Ο δήμαρχος είχε βολευτεί σε ένα τραπέζι κοντά στο παράθυρο. Όταν του έφερα τον καφέ, μου έκανε νόημα να καθίσω. Συχνά σκεφτόμουν ότι η δική του ζωή, περισσότερο από οποιουδήποτε άλλου, είχε γίνει ανυπόφορη μετά την κατοχή: περνούσε τον καιρό του με συνεχείς διαπραγματεύσεις με τους Γερμανούς, προκειμένου να προσφέρει στη μικρή μας πόλη ό,τι χρειαζόταν, μα πολύ συχνά τον εκβίαζαν για να αναγκάσει τους απείθαρχους πολίτες να κάνουν ό,τι τους ζητούσαν.

«Δε συστηθήκαμε κανονικά», είπα βάζοντας την κούπα μπροστά του.

Έγειρε το κεφάλι προς το μέρος μου και χαμήλωσε τη φωνή.

«Τον χειρ Μπέκερ τον έστειλαν πίσω στη Γερμανία για να διοικήσει ένα στρατόπεδο αντιποίνων. Όπως φαίνεται, παρατηρήθηκαν ασυνέπειες στα αρχεία του».

«Δεν εκπλήσσομαι. Είναι ο μόνος άνθρωπος στην κατεχόμενη Γαλλία που πήρε βάρος τα τελευταία δύο χρόνια». Αστειευόμεν, μα είχα ανάμεικτα συναισθήματα για την αναχώρησή του. Αφενός, ο Μπέκερ ήταν σκληρός, οι τιμωρίες του υπερβολικές, καρποί της ανασφάλειας και του φόβου ότι οι άντρες του δε θα τον θεωρούσαν αρκετά δυνατό. Αφετέρου, ήταν τόσο ηλίθιος – δεν έβλεπε πολλές από τις δράσεις αντίστασης της πόλης–, ώστε δεν καλλιεργούσε οποιαδήποτε σχέση μπορεί να βοηθούσε τον σκοπό του.

«Τι γνώμη έχεις, λοιπόν;»

«Για τον καινούργιο κομαντάντ; Δεν ξέρω. Φαντάζομαι ότι θα μπορούσε να είναι και χειρότερος. Δεν έκανε το σπίτι φύλλο και φτερό, όπως ίσως θα έκανε ο Μπέκερ, για να κάνει επίδειξη δύναμης. Όμως...» σούφρωσα τη μύτη, «είναι έξυπνος. Πρέπει να προσέχουμε ακόμα περισσότερα».

«Όπως πάντα, μαντάμ Λεφέβρ, οι σκέψεις σας ταυτίζονται με τις δικές μου». Μου χαμογέλασε, μα όχι με τα μάτια. Θυμήθηκα την εποχή που ο δήμαρχος ήταν ένας εύθυμος φανφάρας, διάσημος για την καλή καρδιά του, και είχε την πιο δυνατή φωνή σε κάθε συγκέντρωση της πόλης.

«Θα έρθει τίποτα αυτή την εβδομάδα;»

«Νομίζω ότι θα μας φέρουν λίγο μπίκον. Και καφέ. Ελάχιστο βούτυρο. Ελπίζω να έχω τις ακριβείς μερίδες αργότερα σήμερα».

Κοιτάξαμε από το παράθυρο. Ο γερο-Ρενέ είχε φτάσει στην εκκλησία. Σταμάτησε για να μιλήσει με τον ιερέα. Δεν ήταν δύσκολο να μαντέψει κανείς τι συζητούσαν. Όταν ο ιερέας έβαλε τα γέλια και ο Ρενέ διπλώθηκε στα δύο για τέταρτη φορά, μου ξέφυγε ένα γελάκι.

«Κανένα νέο από τον σύζυγό σας;»

Στράφηκα ξανά στον δήμαρχο. «Έχω να πάρω νέα του από τον Αύγουστο, όταν έλαβα μια κάρτα. Ήταν κοντά στην Αμιέ-

νη. Δεν έλεγε πολλά». «Σε σκέφτομαι μέρα και νύχτα», έλεγε η κάρτα, με τα όμορφα καμπυλωτά γράμματά του. «Είσαι το αστέρι που με οδηγεί στην παράνοια αυτού του κόσμου». Είχα μείνει ξάγρυπνη από ανησυχία για δυο νύχτες αφού την έλαβα, ώσπου η Ελέν μου υπέδειξε ότι «η παράνοια αυτού του κόσμου» θα μπορούσε να σημαίνει ότι ζει κανείς τρώγοντας μαύρο ψωμί τόσο σκληρό, που χρειάζεται κλαδευτήρι για να το κόψει, και κρατά ένα γουρούνι σε έναν ξυλόφουρνο.

«Τα τελευταία νέα που έλαβα από τον μεγάλο μου γιο ήρθαν πριν από σχεδόν τρεις μήνες. Ωθούσαν το μέτωπο προς το Καμπρέ. Είπε ότι κρατούν ψηλά το κεφάλι».

«Ελπίζω να είναι ακόμα έτσι. Πώς είναι η Λουίζα;»

«Καλά, ευχαριστώ».

Η μικρότερη κόρη του είχε γεννηθεί με κάποια παράλυση· δεν αναπτυσσόταν καλά, έτρωγε μόνο συγκεκριμένες τροφές και στα έντεκά της ήταν ιδιαίτερα φιλάσθενη. Ολόκληρη η πόλη φρόντιζε να την κρατά υγιή. Αν μας έφερναν γάλα ή κάποιο αποξηραμένο λαχανικό, ένα μικρό περιόσειμα έβρισκε συνήθως τον δρόμο του για το σπίτι του δημάρχου.

«Όταν δυναμώσει ξανά, πείτε της ότι ρωτούσε νέα της η Μιμί. Η Ελέν της ράβει μια κούκλα που θα γίνει ακριβώς ίδια με της Μιμί. Ζήτησε να γίνουν αδελφές».

Ο δήμαρχος χάιδεψε το χέρι της Ελέν. «Είστε πολύ ευγενικά κορίτσια. Δοξάζω τον Θεό που επιστρέψατε εδώ, παρότι θα μπορούσατε να μείνετε στην ασφάλεια του Παρισιού».

«Σιγά... Κανείς δεν εγγυάται ότι οι Γερμανοράδες δε θα παρελάσουν στα Ηλύσια Πεδία σύντομα. Άλλωστε, δεν μπορούσα να αφήσω την Ελέν μόνη εδώ».

«Δε θα τα έβγαζε πέρα χωρίς εσένα. Έγινες μια εξαιρετική νεαρά. Το Παρίσι σου έκανε καλό».

«Ο σύζυγός μου μου κάνει καλό».

«Τότε ο Θεός να τον κρατά ασφαλή. Ο Θεός να μας κρατά όλους ασφαλείς». Ο δήμαρχος χαμογέλασε, έβαλε το καπέλο στο κεφάλι του και σηκώθηκε να φύγει.

Το Σεν Περόν, όπου η οικογένεια Μπεσέτ είχε το Λε Κοκ Ρουζ για πολλές γενιές, ήταν από τις πρώτες πόλεις που έπεσαν στους Γερμανούς το φθινόπωρο του 1914. Η Ελέν κι εγώ, αφού οι γονείς μας είχαν πεθάνει και οι σύζυγοί μας ήταν στο μέτωπο, είχαμε αποφασίσει να κρατήσουμε το ξενοδοχείο ανοιχτό. Δεν ήμασταν οι μόνες που είχαν αναλάβει αντρικές δουλειές: τα καταστήματα της περιοχής, το σχολείο, όλα λειτουργούσαν σχεδόν αποκλειστικά από γυναίκες, με τη βοήθεια ηλικιωμένων και αγοριών. Ως το 1915 στην πόλη είχαν απομείνει ελάχιστοι άντρες.

Τους πρώτους μήνες κάναμε καλές δουλειές με τους Γάλλους στρατιώτες που περνούσαν από την περιοχή και τους Βρετανούς που ακολουθούσαν. Τα τρόφιμα μας έφταναν, μουσική και ζητωκραυγές συνόδευαν τις παρελάσεις των στρατευμάτων και οι περισσότεροι πιστεύαμε ακόμα ότι ο πόλεμος θα τελείωνε στη χειρότερη περίπτωση σε μερικούς μήνες. Κάποια πράγματα μαρτυρούσαν τη φρίκη που λάμβανε χώρα περίπου διακόσια χιλιόμετρα μακριά: δίναμε τρόφιμα στους Βέλγους πρόσφυγες που περνούσαν κατάκοποι, με τα υπάρχοντά τους να κρέμονται από βαγόνια· μερικοί φορούσαν ακόμα παντόφλες και τα ρούχα με τα οποία είχαν φύγει από τα σπίτια τους. Κάπου-κάπου, αν φυσούσε ανατολικός άνεμος, ακούγονταν αμυδρά οι μακρινές εκρήξεις των οβίδων. Όμως, παρότι ξέραμε ότι ο πόλεμος ήταν κοντά, λίγοι πίστευαν ότι το Σεν Περόν, η μικρή περηφάνη πόλη μας, θα μπορούσε ποτέ να μπει ανάμεσα σ' εκείνες που θα περνούσαν σε γερμανικά χέρια.

Η απόδειξη του πόσο λάθος είχαμε κάνει είχε έρθει συννοδούμενη από τον ήχο των πυροβολισμών ένα ήσυχο κρύο πρωινό του φθινοπώρου, όταν η μαντάμ Φουζέρ και η μαντάμ Ντερίν είχαν ξεκινήσει για την καθημερινή βόλτα τους στην *boulangerie** στις επτά παρά τέταρτο το πρωί και τις πυροβόλησαν καθώς διέσχιζαν την πλατεία.

* Φούρνος.

Ακούγοντας τον επαναλαμβανόμενο κρότο, είχα τραβήξει τις κουρτίνες και είχα χρειαστεί αρκετά λεπτά για να καταλάβω τι έβλεπα: τα πτώματα των δύο γυναικών, που ήταν χήρες και φίλες για το μεγαλύτερο μέρος της εβδομηντάχρονης και πλέον ζωής τους, κείτονταν στο πεζοδρόμιο, με τα μαντίλια στραβά και τα άδεια πανέρια αναποδογυρισμένα στα πόδια τους. Μια κολλώδης κόκκινη λιμνούλα απλωνόταν γύρω τους σε σχεδόν τέλειο κύκλο, σαν να προερχόταν από μία οντότητα.

Οι Γερμανοί αξιωματικοί ισχυρίστηκαν αργότερα ότι είχαν δεχτεί πυρά από ελεύθερους σκοπευτές και είχαν δράσει σε αντίποινα. (Προφανώς έλεγαν το ίδιο σε κάθε χωριό που καταλάμβαναν.) Δεν υπήρχε καλύτερος τρόπος για να προκαλέσουν ανταρσία στην πόλη από την εκτέλεση εκείνων των ηλικιωμένων. Μα η εξοργιστική συμπεριφορά δε σταμάτησε εκεί. Έβριζαν φωτιά σε αχυρώνες και γκρέμισαν με πυρά το άγαλμα του δημάρχου Λεκλέρκ. Ένα εικοσιτετράωρο αργότερα, παρέλασαν σε σχηματισμό στον κεντρικό δρόμο, με κράνη που άστραφταν στη χειμωνιάτικη λιακάδα, όσο εμείς στεκόμασταν έξω από τα σπίτια μας και παρακολουθούσαμε σοκαρισμένοι και σιωπηλοί. Διέταξαν τους λίγους άντρες που είχαν μείνει στο Σεν Περόν να βγουν έξω για καταμέτρηση.

Οι καταστηματαρχές και οι ιδιοκτήτες των πάγκων της αγοράς απλά έκλεισαν τα καταστήματα και τους πάγκους, και αρνήθηκαν να τους εξυπηρετήσουν. Οι περισσότεροι είχαμε αποθηκευμένα τρόφιμα· ξέραμε ότι θα τα βγάζαμε πέρα. Μάλλον πιστεύαμε ότι ίσως τα παρατούσαν, αν αντιμετωπίζαν τόση ισχυρογνωμοσύνη, ότι θα προχωρούσαν στο επόμενο χωριό. Μα τότε ο κομαντάντ Μπέκερ διέταξε να εκτελείται όποιος μαγαζάτορας δεν άνοιγε τις κανονικές εργάσιμες ώρες. Ένα-ένα, η *boulangerie*, η *boucherie**, οι πάγκοι της αγοράς, ακόμα και το Λε Κοκ Ρουζ άνοιξαν ξανά. Διστακτικά, η μικρή μας πόλη επέ-

* Χασάπικο.

στρεψε, σκουντουφλώντας στην κατσούφικη, στασιαστική ζωή.

Δεκαοκτώ μήνες αργότερα είχαν απομείνει ελάχιστα πράγματα στην αγορά. Το Σεν Περόν αποκόπηκε από τους γείτονές του, στερήθηκε τα νέα και άρχισε να εξαρτάται από την ακανόνιστη βοήθεια, η οποία συμπληρωνόταν από πανάκριβες προμήθειες από τη μαύρη αγορά, όταν ήταν διαθέσιμες. Καμιά φορά δυσκολευόταν να πιστέψει κανείς ότι η ελεύθερη Γαλλία γνώριζε τι περνούσαμε. Μόνο οι Γερμανοί έτρωγαν καλά· τα άλογά τους (τα δικά μας άλογα) είχαν λείο τρίχωμα και ήταν παχιά γιατί έτρωγαν το λιωμένο σιτάρι που κανονικά θα χρησιμοποιούνταν για το ψωμί μας. Έκαναν επιδρομές στα κελάρια με τα κρασιά κι έπαιρναν τα τρόφιμα που παρήγαν τα αγροκτήματά μας.

Και δεν ήταν μόνο τα τρόφιμα. Κάθε εβδομάδα κάποιος άκουγε στην πόρτα του το χτύπημα που τρέμαμε, κι επιτασσόταν ένας νέος κατάλογος αντικειμένων: κουταλάκια, κουρτίνες, πιάτα, κατσαρολικά, σκεπάσματα. Πότε-πότε ένας αξιωματικός ερχόταν για επιθεώρηση, σημείωνε τα επιθυμητά κι επέστρεφε με έναν κατάλογο που απαριθμούσε ακριβώς αυτά. Έγγραφαν γραμμάτια που υποτίθεται θα ανταλλάσσονταν με χρήματα. Ούτε ψυχή στο Σεν Περόν δε γνώριζε κάποιον που είχε όντως πληρωθεί.

«Τι κάνεις;»

«Θέλω να μετακινήσω αυτό εδώ». Πήρα το πορτρέτο και το μετέφερα σε μια ήσυχη γωνιά, πιο μακριά από τα δημόσια βλέμματα.

«Ποια είναι;» ρώτησε ο Ορελιάν, καθώς το κρεμούσα ξανά, μετακινώντας το αριστερά και δεξιά στον τοίχο για να ισιώσει.

«Εγώ!» Γύρισα να τον κοιτάξω. «Δε φαίνεται;»

«Όχι». Μισόκλεισε τα μάτια. Δεν προσπαθούσε να με προσβάλει: το κορίτσι του πίνακα ήταν πολύ διαφορετικό από την αδύνατη, αγέλαστη γυναίκα με το γκριζό δέρμα και τα καχύποπτα, κουρασμένα μάτια, που μου ανταπέδιδε το βλέμμα καθη-

μερινά από τον καθρέφτη. Προσπαθούσα να μην της ρίχνω πολύ συχνές ματιές.

«Ο Εντουάρ το έκανε;»

«Ναι. Όταν παντρευτήκαμε».

«Δεν έχω δει ποτέ τους πίνακές του. Είναι... διαφορετικό απ' ό,τι περιμένα».

«Τι εννοείς;»

«Είναι... περίεργο. Τα χρώματα είναι περίεργα. Έχει βάλει πράσινο και γαλάζιο στο δέρμα σου. Ο κόσμος δεν έχει πράσινο και γαλάζιο δέρμα! Και κοίτα εδώ... είναι ακατάστατο! Έχει ξεφύγει από το περίγραμμα».

«Έλα εδώ, Ορελιάν». Πλησίασα το παράθυρο. «Κοίτα το πρόσωπό μου. Τι βλέπεις;»

«Μια γριά μάγισσα».

Τον χτύπησα παιχνιδιάρικα. «Όχι. Κοίτα καλά. Τα χρώματά στο δέρμα μου».

«Είσαι απλά χλομή».

«Κοίτα καλύτερα... κάτω απ' τα μάτια μου, τα λακκάκια στον λαιμό μου. Μη μου πεις τι περιμένεις να δεις. Κοίτα πραγματικά. Και μετά πες μου τι χρώματα βλέπεις στ' αλήθεια».

Ο αδελφός μου κοίταξε τον λαιμό μου. Η ματιά του ταξίδεψε στο πρόσωπό μου. «Βλέπω γαλάζιο», είπε, «κάτω από τα μάτια σου. Γαλάζιο και μοβ. Και, ναι, κάτι πράσινο κατεβαίνει τον λαιμό σου. Και πορτοκαλί. Λοιπόν... πάρε τον γιατρό! Το πρόσωπό σου έχει ένα εκατομμύριο διαφορετικά χρώματα. Είσαι παλιάτσος!»

«Όλοι είμαστε παλιάτσοι», σχολίασα. «Απλά ο Εντουάρ το βλέπει πιο ξεκάθαρα από οποιονδήποτε άλλον».

Ο Ορελιάν έτρεξε πάνω για να κοιταχτεί στον καθρέφτη και να βασανιστεί για τα γαλάζια και μοβ που, το δίχως άλλο, θα έβρισκε. Όχι ότι χρειαζόταν πολλές δικαιολογίες αυτόν τον καιρό. Του άρεσαν τουλάχιστον δύο κορίτσια και περνούσε ώρες ξυρίζοντας το μαλακό νεανικό δέρμα του με τα παλιά, στομωμένα ξυράφια του πατέρα μας, σε μια μάταιη προσπάθεια να επιπτεύσει τη διαδικασία της ενηλικίωσης.

«Είναι υπέροχο», είπε η Ελέν κάνοντας ένα βήμα πίσω για να το κοιτάξει. «Όμως...»

«Όμως τι;»

«Είναι επικίνδυνο να το έχεις κρεμασμένο. Όταν οι Γερμανοί πέρασαν από τη Λιλ, έκαψαν όσα έργα τέχνης θεώρησαν ανατρεπτικά. Η ζωγραφική του Εντουάρ είναι... πολύ διαφορετική. Είσαι σίγουρη ότι δε θα το καταστρέψουν;»

Ανησυχούσε πολύ η Ελέν. Ανησυχούσε για τους πίνακες του Εντουάρ και για το ταμπεραμέντο του αδελφού μας· ανησυχούσε για τα γράμματα και τα σημειώματα που έγραφα σε κομματάκια χαρτί κι έχωνα στις τρύπες στα δοκάρια του σπιτιού. «Εγώ το θέλω εδώ κάτω, να το βλέπω. Μην ανησυχείς, οι υπόλοιποι πίνακες είναι ασφαλείς στο Παρίσι».

Δε φάνηκε να πείθεται.

«Θέλω χρώμα, Ελέν. Θέλω ζωή. Δε θέλω να κοιτώ τον Ναπολέοντα ή τις γλίσθριες εικόνες του μπαμπά με τα θλιμμένα σκυλιά. Και δε θα επιτρέψω σε αυτούς», ένεψα έξω, όπου μερικοί Γερμανοί στρατιώτες εκτός υπηρεσίας κάπνιζαν πλάι στο σιντριβάνι της πόλης, «να αποφασίζουν τι μπορώ να κοιτάζω και τι όχι στο ίδιο μου το σπίτι».

Η Ελέν κούνησε το κεφάλι σαν να ήμουν ανόητη κι έπρεπε να μου κάνει το χατίρι. Κι έπειτα πήγε να σερβίρει τη μαντάμ Λουβιέ και τη μαντάμ Ντιράν, οι οποίες, παρότι συχνά παρατηρούσαν ότι ο καφές μου από κιχώριο μύριζε υπόνομο, είχαν καταφτάσει για να ακούσουν την ιστορία του μωρού γουρουνιού.

Η Ελέν κι εγώ κοιμηθήκαμε στο ίδιο κρεβάτι εκείνο το βράδυ, με τη Μιμί και τον Ζαν ανάμεσά μας. Καμιά φορά έκανε τόσο κρύο, ακόμα και τον Οκτώβριο, που φοβόμασταν μήπως τα βρούμε ξεπαγιασμένα μέσα στα νυχτικά τους, γι' αυτό κουλουριαζόμασταν όλοι μαζί. Ήταν αργά, μα ήξερα ότι η αδελφή μου δεν κοιμόταν. Το φεγγαρόφωτο έμπαινε από το κενό ανάμεσα στις κουρτίνες κι έβλεπα τα μάτια της ορθάνοιχτα, καρφωμένα σε κάποιο μακρινό σημείο. Φαντάστηκα ότι αναρωτιόταν πού

ήταν ο σύζυγός της εκείνη τη στιγμή, αν ήταν κάπου ζεστά, σε ένα κατάλυμα όπως το σπίτι μας, ή αν ξεπάγιαζε σε κάποιο χαράκωμα κοιτώντας το ίδιο φεγγάρι.

Πέρα μακριά μια πνιχτή έκρηξη προόδιε κάποια μακρινή μάχη.

«Σοφί;»

«Ναι;» Μιλούσαμε με τους πιο ήσυχους ψιθύρους.

«Αναρωτιέσαι ποτέ πώς θα είναι... αν δε γυρίσουν;»

Έμεινα ξαπλωμένη στο σκοτάδι.

«Όχι», είπα ψέματα. «Γιατί ξέρω ότι θα γυρίσουν. Και δε θέλω να χαραμίσω ούτε λεπτό φόβου για τους Γερμανούς».

«Εγώ αναρωτιέμαι», είπε εκείνη. «Καμιά φορά ξεχνώ τη μορφή του. Κοιτώ τη φωτογραφία του και δε θυμάμαι τίποτα».

«Είναι επειδή την κοιτάς πολύ συχνά. Καμιά φορά νομίζω ότι φθείρουμε τις φωτογραφίες μας όταν τις κοιτάζουμε».

«Μα δε θυμάμαι τίποτα... τη μυρωδιά του, τον ήχο της φωνής του. Δε θυμάμαι την αίσθησή του δίπλα μου. Σαν να μην υπήρξε ποτέ. Και τότε σκέφτομαι: *Κι αν αυτό ήταν; Αν δε γυρίσει ποτέ; Αν είναι γραφτό να περάσουμε την υπόλοιπη ζωή μας έτσι, αν την κάθε μας κίνηση καθορίζουν άνθρωποι που μας μισούν; Και δεν ξέρω... δεν ξέρω αν μπορώ...*»

Στηρίχτηκα στον αγκώνα κι άπλωσα το χέρι πάνω από τη Μιμί και τον Ζαν για να πιάσω το χέρι της αδελφής μου. «Ναι, μπορείς», είπα. «Φυσικά και μπορείς. Ο Ζαν-Μισέλ θα έρθει σπίτι και η ζωή σου θα είναι καλή. Η Γαλλία θα ελευθερωθεί και η ζωή θα ξαναγίνει όπως ήταν. Θα γίνει καλύτερη από πριν».

Έμεινε ξαπλωμένη στη σιωπή. Είχα βγει από τις κουβέρτες κι έτρεμα, μα δεν τολμούσα να κουνηθώ. Η αδελφή μου με τρόμαξε, όταν μιλούσε έτσι. Δες και μέσα στο μυαλό της υπήρχε ένας ολόκληρος κόσμος γεμάτος τρόμους, που έπρεπε να πολεμήσει δύο φορές πιο άγρια απ' ό,τι εμείς οι υπόλοιποι.

Η φωνή της ήταν σιγανή, τρεμουλιαστή, σαν να πάσχιζε να μην κλάψει. «Ξέρεις, όταν παντρεύτηκα τον Ζαν-Μισέλ, ήμουν πολύ ευτυχισμένη. Ήμουν ελεύθερη για πρώτη φορά στη ζωή μου».

Ήξερα τι εννοούσε: ο πατέρας μας δε δίσταζε να βγάλει τη ζώνη ή να σηκώσει τη γροθιά. Η πόλη τον θεωρούσε έναν καλοκάγαθο νοικοκύρη, από τους στυλοβάτες της κοινότητας, ο παλιόφιλος Φρανσουά Μπεσέτ είχε πάντα έτοιμο ένα αστείο κι ένα ποτήρι. Μα εμείς ξέραμε την αγριότητα του χαρακτήρα του. Η μόνη λύπη μας ήταν ότι η μητέρα μας είχε φύγει πριν από εκείνον και δεν κατάφερε να χαρεί μερικά χρόνια μακριά από τη σκιά του.

«Έχω την αίσθηση ότι... ότι έφυγε ένας νταής και ήρθε ένας άλλος. Καμιά φορά υποψιάζομαι ότι θα περάσω ολόκληρη τη ζωή μου υποταγμένη στη θέληση κάποιου. Εσένα, Σοφί, σε βλέπω να γελάς. Σε βλέπω αποφασισμένη, γενναία, βάζεις κάδρα στους τοίχους, φωνάζεις στους Γερμανούς και δεν καταλαβαίνω από πού βγαίνει όλο αυτό. Δε θυμάμαι πώς είναι να μη φοβάσαι».

Μείναμε ξαπλωμένες μέσα στη σιωπή. Άκουγα την καρδιά μου να σφυροκοπά. Η αδελφή μου με θεωρούσε ατρόμητη. Μα τίποτα δε με φόβιζε περισσότερο απ' ό,τι οι δικοί της φόβοι. Είχε μια καινούργια ευθραυστότητα τους τελευταίους μήνες, μια νέα κούραση γύρω από τα μάτια. Της έσφιξα το χέρι. Δεν ανταπέδωσε το σφίξιμο.

Ανάμεσά μας η Μιμί αναδεδύτηκε και σήκωσε το χέρι πάνω από το κεφάλι. Η Ελέν άφησε το χέρι μου και μετά βίας κατάφερα να διακρίνω τη μορφή της, καθώς γύρισε στο πλάι και βόλεψε το χεράκι της κόρης της ξανά κάτω από τα σκεπάσματα. Αλλόκοτα καθησυχασμένη από αυτή την κίνηση, ξάπλωσα ξανά και τράβηξα τα σκεπάσματα ως το σαγόνι για να σταματήσω να τρέμω.

«Χοιρινό», είπα μέσα στη σιωπή.

«Τι πράγμα;»

«Σκέψου το ψητό χοιρινό, την πέτσα τριμμένη με αλάτι και λάδι, να τραγανίζει ανάμεσα στα δόντια. Σκέψου τις μαλακές πτυχές από το ζεστό, λευκό λίπος, το ροδαλό ψαχνό να σκίζεται απαλά ανάμεσα στα δάχτυλά σου, ίσως με λίγο πολτό μήλου. Αυτό θα φάμε σε λίγες εβδομάδες, Ελέν. Σκέψου πόσο καλή γεύση θα έχει».

«Το χοιρινό;»

«Ναι, το χοιρινό. Όταν νιώθω ότι παραπαίω, σκέφτομαι το γουρουνάκι και τη μεγάλη, παχιά κοιλιά του. Σκέφτομαι τα τραγανά αυτάκια, τα ζουμερά πισινά». Σχεδόν την άκουσα να χαμογελά.

«Είσαι θεότρελη, Σοφί».

«Μα σκέψου το, Ελέν. Δε θα είναι καλό; Φαντάζεσαι το προσωπάκι της Μιμί, το χοιρινό λίπος να στάζει στο πιγούνι της; Την αίσθηση στην κοιλίτσα της; Φαντάζεσαι την ευχαρίστησή της, καθώς θα προσπαθεί να βγάλει τα κομματάκια πέτσας που θα έχουν κολλήσει ανάμεσα στα δόντια της;»

Γέλασε άθελά της. «Δεν ξέρω αν θυμάται τη γεύση του χοιρινού».

«Δε θα χρειαστεί πολύ για να τη θυμηθεί», είπα εγώ. «Όπως κι εσύ δε θα χρειαστείς πολύ για να θυμηθείς τον Ζαν-Μισέλ. Μία από αυτές τις μέρες θα τον δεις να μπαίνει από την πόρτα και θα τον κλείσεις στην αγκαλιά σου και η μυρωδιά του, η αίσθηση να σε κρατά από τη μέση, θα σου είναι τόσο οικεία όσο το ίδιο σου το κορμί».

Σχεδόν άκουγα τις σκέψεις της να ανεβαίνουν ξανά στην επιφάνεια. Την είχα φέρει πίσω. Μικρές νίκες.

«Σοφί», είπε έπειτα από λίγο. «Σου λείπει το σεξ;»

«Κάθε μέρα», απάντησα. «Το σκέφτομαι πολύ πιο συχνά από όσο το γουρούνι». Μεσολάβησε μια σύντομη σιωπή και ξεσπάσαμε σε γέλια. Κι έπειτα, δεν ξέρω γιατί, αρχίσαμε να γελάμε τόσο πολύ, που αναγκαστήκαμε να σκεπάσουμε το στόμα με το χέρι για να μην ξυπνήσουμε τα παιδιά.

Ήμουν σίγουρη ότι ο κομαντάντ θα επέστρεφε. Και πράγματι το έκανε τέσσερις ημέρες αργότερα. Έβρεχε έντονα, κατακλυσμός, και οι λιγοστοί πελάτες μας κάθονταν πάνω από άδειες κούπες και κοιτούσαν από τα θαμπωμένα παράθυρα χωρίς να βλέπουν. Στο σεπαρέ ο γερο-Ρενέ έπαιζε ντόμινο με τον μεσιέ Πελιέ και ο σκύλος του μεσιέ Πελιέ –ο οποίος είχε αναγκαστεί να πληρώσει στους Γερμανούς ένα ποσό για το προνόμιο της ιδιο-

κτησίας του—ήταν ανάμεσα στα πόδια τους. Πολύς κόσμος ερχόταν εδώ καθημερινά για να μη μένει μόνος με τους φόβους του.

Θαύμαζα τον κότσο που είχε πλέξει η αδελφή μου στα μαλλιά της μαντάμ Αρνό, όταν η τζαμπορτα άνοιξε και μπήκε στο μπαρ ο κομαντάντ, ακολουθούμενος από δύο αξιωματικούς. Ο χώρος, ως τώρα πνιγηρός μα ζεστός από παρέες και κουβέντες, σίγησε απότομα. Βγήκα πίσω από τον πάγκο και σκούπισα τα χέρια στην ποδιά μου.

Οι Γερμανοί επισκέπτονταν το μπαρ μας μόνο για επίταξη. Χρησιμοποιούσαν το Μπαρ Μπλανκ, στη μέση της πόλης, που ήταν πιο μεγάλο και ίσως λίγο πιο φιλικό. Εμείς είχαμε ξεκαθαρίσει από την αρχή ότι δεν ήμασταν ιδιαίτερα ευχάριστος χώρος για τις δυνάμεις κατοχής. Αναρωτήθηκα τι θα μας έπαιρναν αυτή τη φορά. Αν απέμεναν ακόμα λιγότερα φλιτζάνια και πιάτα, θα αναγκαζόμασταν να ζητήσουμε από τους πελάτες να τα μοιράζονται.

«Μαντάμ Λεφέβρ».

Κούνησα το κεφάλι μου προς το μέρος του. Ένωθα πάνω μου τα μάτια των πελατών μου.

«Αποφασίστηκε ότι θα παρέχετε γεύματα σε ορισμένους αξιωματικούς. Το Μπαρ Μπλανκ δεν έχει αρκετό χώρο για να τρώνε άνετα οι άντρες που έρχονται».

Τον έβλεπα καθαρά για πρώτη φορά. Ήταν πιο μεγάλος από όσο είχα υπολογίσει, ίσως κοντά στα πενήντα, αν και δύσκολα καταλάβαινε κανείς την ηλικία των αντρών που πήγαιναν στον πόλεμο. Έδειχναν όλοι μεγαλύτεροι απ' όσο ήταν.

«Πολύ φοβάμαι ότι αυτό είναι αδύνατο, χερ κομαντάντ», είπα. «Το ξενοδοχείο μας έχει πάνω από δεκαοκτώ μήνες να σερβίρει γεύματα. Οι προμήθειές μας μετά βίας επαρκούν για να θρέψουμε τη μικρή μας οικογένεια. Είναι αδύνατον να προσφέρουμε γεύματα της ποιότητας που απαιτούν οι άντρες σας».

«Το γνωρίζω καλά αυτό. Από τις πρώτες μέρες της ερχόμενης εβδομάδας θα σας παραδοθούν επαρκείς προμήθειες. Περιμένω από την κουζίνα σας γεύματα κατάλληλα για αξιωματικούς. Ξέρω ότι αυτό το ξενοδοχείο ήταν κάποτε μια ποιοτική

επιχείρηση. Είμαι βέβαιος ότι είναι εντός των δυνατοτήτων σας».

Άκουσα την αδελφή μου να παίρνει ανάσα πίσω μου και κατάλαβα πως ένιωθε ότι κι εγώ. Ο μύχιος τρόμος της παρουσίας των Γερμανών στο μικρό ξενοδοχείο μας είχε μετριαστεί από τη σκέψη που εδώ και μήνες παραγκώνιζε κάθε άλλη: *το φαγητό*. Θα υπήρχαν απομεινάρια, κόκαλα για να φτιάξουμε ζωμό. Η κουζίνα θα γέμιζε μυρωδιές, θα κλέβαμε μπουνκιές, επιπλέον μερίδες, θα ξεφλουδίζαμε κρυφά τυρί και κρέας.

Παρ' όλα αυτά. «Δεν είμαι βέβαιη αν το μπαρ μας είναι κατάλληλο για εσάς, χερ κομαντάντ. Μας έχουν αφαιρεθεί όλες οι ανέσεις».

«Αφήστε να κρίνω εγώ πού θα είναι άνετα οι άντρες μου. Θα ήθελα να δω και τα δωμάτιά σας. Μπορεί να στεγάσω εδώ πάνα ωρισμένους άντρες».

«Να πάρει η ευχή!» άκουσα τον γερο-Ρενέ να μουρμουρίζει.

«Μπορείτε να δείτε τα δωμάτια, αν θέλετε, χερ κομαντάντ. Θα βρείτε όμως ότι οι προκάτοχοί σας άφησαν ελάχιστα πράγματα. Τα κρεβάτια, οι κουβέρτες, οι κουρτίνες, ακόμα και οι χάλκινοι σωλήνες που τροφοδοτούσαν τους νιπτήρες είναι ήδη σε γερμανικά χέρια».

Ήξερα ότι κινδύνευα να τον θυμώσω: μέσα σε ένα ασφυκτικά γεμάτο μπαρ είχα καταστήσει σαφές ότι ο κομαντάντ αγνοούσε τις πράξεις των αντρών του, ότι η ευφυΐα του, στον βαθμό που αφορούσε την πόλη μας, ήταν ελλιπής. Μα ήταν βασικό να με δουν οι συμπατριώτες μου να φέρομαι ξεροκέφαλα και πεισματάρικα. Αν οι Γερμανοί άρχιζαν να έρχονται στο μπαρ μας, η Ελέν κι εγώ θα γινόμασταν στόχος κουτσομπολιού, θα κυκλοφορούσαν κακοήθειες. Ήταν σημαντικό να μας δουν να κάνουμε το παν για να τους αποτρέψουμε.

«Και πάλι, κυρία μου, εγώ θα κρίνω αν τα δωμάτιά σας είναι κατάλληλα. Δείξτε μου, σας παρακαλώ». Έκανε νόημα στους άντρες του να μείνουν στο μπαρ. Θα παρέμενε σιωπηλό μέχρι να φύγουν.

Ίσιωσα τους ώμους και βγήκα αργά στον διάδρομο, παίρνο-

ντας στο μεταξύ τα κλειδιά. Ένωθα όλα τα μάτια στον χώρο πάνω μου ενώ έφευγα, τη φούστα μου να θροΐζει γύρω από τα πόδια μου, τα βαριά βήματα του Γερμανού πίσω μου. Ξεκλείδωσα την πόρτα του κυρίως διαδρόμου (κλείδωνα τα πάντα: δεν ήταν περίεργο να παίρνουν Γάλλοι κλέφτες ό,τι δεν είχε ήδη κατασχεθεί από τους Γερμανούς).

Αυτό το κομμάτι του κτιρίου μύριζε κλεισούρα και υγρασία· δεν είχα πατήσει το πόδι μου εδώ και μήνες. Ανεβήκαμε τα σκαλιά σιωπηλοί. Ήμουν ευγνώμων που έμενε αρκετά βήματα πιο πίσω. Κοντοστάθηκα στην κορυφή της σκάλας, τον περιμένα να μπει στον διάδρομο κι έπειτα ξεκλείδωσα το πρώτο δωμάτιο.

Κάποτε έβαζα τα κλάματα μόνο και μόνο βλέποντας το ξενοδοχείο μας σε τέτοια κατάσταση. Το Κόκκινο Δωμάτιο ήταν άλλοτε το καμάρι του Λε Κοκ Ρουζ· εδώ είχαμε περάσει η αδελφή μου κι εγώ τις γαμήλιες νύχτες μας, εδώ φιλοξενούσε ο δήμαρχος τους αξιωματούχους που επισκέπτονταν τη μικρή μας πόλη. Κάποτε είχε κρεβάτι με ουρανό, ντυμένο με άλικες ταπισερί, και το φαρδύ παράθυρο έβλεπε τον φροντισμένο κήπο μας. Το χαλί ήταν από την Ιταλία, η επίπλωση από ένα σατό στη Γασκόνη, το κουβερλί ένα βαθυκόκκινο μετάξι από την Κίνα. Το φώτιζε ένας επίχρυσος πολυέλαιος και είχε ένα πελώριο μαρμάρينو τζάκι, όπου κάθε πρωί μια υπηρέτρια άναβε φωτιά και την κρατούσε αναμμένη ως τη νύχτα.

Άνοιξα την πόρτα κι έκανα πίσω για να μπει ο Γερμανός. Το δωμάτιο ήταν άδειο, με μόνη εξαίρεση μια καρέκλα που στεκόταν σε τρία πόδια σε μια γωνιά. Οι σανίδες του πατώματος είχαν γυμνωθεί από το χαλί και ήταν γκριζες και κατασκοτισμένες. Το κρεβάτι είχε φύγει προ πολλού, μαζί με τις κουρτίνες – από τα πρώτα πράγματα που είχαν κλαπεί, όταν οι Γερμανοί πήραν την πόλη μας. Το μαρμάρينو τζάκι είχε ξηλωθεί από τον τοίχο. Δεν ξέρω για ποιον λόγο: δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αλλού. Νομίζω ότι ο Μπέκερ ήθελε απλά να κάμψει το ηθικό μας, να απομακρύνει καθετί όμορφο.

Ο κομαντάντ μπήκε στο δωμάτιο.

«Προσέξτε πού πατάτε», είπα. Κοίταξε κάτω και είδε ότι είχαν επιχειρήσει να αφαιρέσουν τις σανίδες του πατώματος από τη γωνία του δωματίου για να τις κάνουν προσάναμμα την προηγούμενη άνοιξη. Το σπίτι ήταν καλοχτισμένο, το πάτωμα γερά καρφωμένο· τα είχαν παρατήσει έπειτα από αρκετές ώρες, αφού είχαν αφαιρέσει μόλις τρεις μακριές σανίδες. Η τρύπα, ένας κύκλος που έχασκε και διαμαρτυρόταν, άφηνε εκτεθειμένα τα δοκάρια από κάτω.

Ο κομαντάντ έμεινε ακίνητος για ένα λεπτό και κοιτούσε το πάτωμα. Σήκωσε το κεφάλι και έριξε μια ματιά γύρω του. Δεν είχα ξαναβρεθεί μόνη σε έναν χώρο με κάποιον Γερμανό και η καρδιά μου πήγαινε να σπάσει. Μύριζα το ελαφρύ άρωμα του καπνού πάνω του, έβλεπα τις πιτσιλιές της βροχής στη στολή του. Κοίταξα τον σβέρκο του και πέρασα τα κλειδιά ανάμεσα στα δάχτυλα, έτοιμη να τον χτυπήσω με τη θωρακισμένη γροθιά μου, αν μου έκανε καμιά ξαφνική επίθεση. Δε θα ήμουν η πρώτη τη γυναίκα που θα αναγκαζόταν να παλέψει για την τιμή της.

Όμως εκείνος γύρισε προς το μέρος μου. «Είναι όλα σε τόσο κακή κατάσταση;» είπε.

«Όχι», αποκρίθηκα. «Τα άλλα είναι σε χειρότερη».

Με κοίταξε για τόσο πολλή ώρα, που παραλίγο να κοκκινίσω. Αρνούνται όμως να αφήσω εκείνον τον άντρα να με φοβίσει. Τον κοίταξα κι εγώ, κοίταξα τα κοντά μαλλιά που είχαν πάρει να γκριζάρουν, τα διάφανα γαλάζια μάτια που με μελετούσαν κάτω από το πηλίκιο. Το πιγούνι μου παρέμεινε ψηλά, η έκφρασή μου κενή.

Τελικά γύρισε, πέρασε μπροστά μου, κατέβηκε τα σκαλιά και μπήκε στον πίσω διάδρομο. Σταμάτησε απότομα, σήκωσε τα μάτια στο πορτρέτο μου και βλεφάρισε δύο φορές, λες και μόλις είχε καταλάβει ότι το είχα μετακινήσει.

«Θα σας ενημερώσουν πότε να περιμένετε την πρώτη παράδοση τροφίμων», είπε. Πέρασε γρήγορα την πόρτα κι επέστρεψε στο μπαρ.

Επρεπε να αρνηθείτε». Η μαντάμ Ντιράν έχωσε το κοκαλιάρικο δάχτυλό της στον ώμο μου. Τινάχτηκα. Φορούσε λευκό σκουφάκι με μπορντούρα και γύρω από τους ώμους της ήταν τυλιγμένη μια ξεθωριασμένη γαλάζια πλεκτή μπέρτα. Όσοι παραπονιούνταν για την έλλειψη ειδήσεων, τώρα που δεν επιτρεπόταν η κυκλοφορία εφημερίδων, προφανώς δεν είχαν βρει ποτέ στο διάβα τους τη γειτόνισσά μου.

«Ποιο πράγμα;»

«Να μαγειρεύετε για τους Γερμανούς. Έπρεπε να αρνηθείτε».

Ήταν ένα παγωμένο πρωινό και είχα σηκώσει το κασκόλ ψηλά στο πρόσωπο. Το κατέβασα για να της απαντήσω. «Έπρεπε να αρνηθώ; Εσείς δηλαδή θα αρνηθείτε, όταν αποφασίσουν να κάνουν κατάληψη στο σπίτι σας, μαντάμ Ντιράν;»

«Η αδελφή σου κι εσύ είστε νεότερες από μένα. Έχετε δύναμη να αντισταθείτε».

«Πολύ φοβάμαι ότι δεν έχω αρκετά πυρομαχικά. Τι προτείνετε να κάνω; Να ταμπουρωθούμε όλοι μέσα; Να τους πετάμε φλιτζάνια και πιατάκια;»

Συνέχισε να με κατσαδιάζει, καθώς της άνοιγα την πόρτα. Ο φούρνος δε μύριζε πια ως φούρνος· μέσα ήταν ακόμη ζεστά, μα το άρωμα από τις μπαγκέτες και τα κρουασάν είχε εξαφανιστεί προ πολλού. Αυτή η λεπτομέρεια με στενοχωρούσε, όποτε περνούσα το κατώφλι.

«Μα την πίστη μου, δεν ξέρω πού πηγαίνει αυτή η χώρα. Αν έβλεπε ο πατέρας σου τους Γερμανούς στο ξενοδοχείο του...»

Προφανώς η μαντάμ Λουβιέ είχε ενημερωθεί καλά. Κούνησε το κεφάλι αποδοκιμάζοντας, καθώς πλησίαζα τον πάγκο.

«Θα είχε κάνει κι εκείνος ακριβώς το ίδιο».

Ο μεσιέ Αρμάν, ο φούρναρης, τις έκανε να σωπάσουν. «Πώς μπορείτε να κατακρίνετε τη μαντάμ Λεφεβέρ! Έχουμε γίνει όλοι μαριονέτες τους. Μαντάμ Ντιράν, με κατακρίνετε επειδή ψήνω το ψωμί τους;»

«Απλά νομίζω ότι δεν είναι πατριωτικό να κάνουμε ό,τι μας ζητούν».

«Εύκολα το λέτε εσείς! Δε σας έβαλαν το πιστόλι στον κρόταφο».

«Δηλαδή, θα μας κουβαληθούν κι άλλοι; Θα χωθούν στις αποθήκες μας, θα τρώνε τα τρόφιμά μας, θα κλέβουν τα ζώα μας; Μα την πίστη μου, δεν ξέρω πώς θα βγάλουμε τον χειμώνα».

«Όπως πάντα, μαντάμ Ντιράν. Με καρτερία, καλή διάθεση και προσευχές ότι ο καλός Θεός, αν όχι τα γενναία αγόρια μας, θα δώσει μια καλή κλοτσιά στα πισινά των Γερμαναράδων». Ο μεσιέ Αρμάν μού έκλεισε το μάτι. «Λοιπόν, κυρίες μου, τι θα θέλατε; Έχουμε μαύρο ψωμί μιας εβδομάδας, μαύρο ψωμί πέντε ημερών και λίγο μαύρο ψωμί απροσδιόριστης ηλικίας, εγγυημένο να απαλλαγμένο από μαμούνια».

«Είναι μέρες που μετά χαράς θα έτρωγα ένα μαμούνι για ορεντέβρ», είπε θλιμμένα η μαντάμ Λουβιέ.

«Τότε θα σας φυλάξω ένα βαζάκι, καλή μου κυρία. Πιστέψτε με, πολλές μέρες λαμβάνουμε γενναιοδωρες μερίδες μαμούνια στο αλεύρι μας. Κείκ με μαμούνια, πίτα με μαμούνια, προφιτερόλ με μαμούνια: χάρη στη γερμανική γενναιοδωρία, μπορούμε να φτιάξουμε τα πάντα».

Γέλασαμε. Αδύνατον να κρατηθούμε. Ο μεσιέ Αρμάν κατάφερε να αποσπάσει ένα χαμόγελο ακόμα και τις πιο φοιχτές μέρες.

Η μαντάμ Λουβιέ πήρε το ψωμί και το έβαλε στο διχτάκι της με δυσαρέσκεια. Ο μεσιέ Αρμάν δε θίχτηκε: έβλεπε την ίδια έκφραση εκατό φορές τη μέρα. Το ψωμί ήταν μαύρο, τετράγωνο και λασπωμένο. Ανάδινε μια μπαγιάτικη μυρωδιά, σαν να είχε

αρχίζει να σαπίζει από την ώρα που το ξεφούρνισε. Ήταν τόσο σκληρό, που οι πιο ηλικιωμένοι συχνά αναγκάζονταν να ζητήσουν τη βοήθεια των νέων για να το κόψουν. «Ακούσατε», είπε τυλίγοντας το παλτό γύρω από τους ώμους της, «ότι άλλαξαν τα ονόματα όλων των δρόμων στο Λε Νουβιόν;»

«Τι εννοείτε άλλαξαν τα ονόματα των δρόμων;»

«Έβαλαν γερμανικά ονόματα αντί για γαλλικά. Το έμαθε ο μεσιέ Ντινάν από τον γιο του. Ξέρετε πώς λέγεται η λεωφόρος Ντε λα Γκαρ;»

Κουνήσαμε το κεφάλι. Η μαντάμ Λουβιέ έκλεισε τα μάτια για μια στιγμή, σαν να ήθελε να βεβαιωθεί ότι το θυμόταν καλά. «Μπάνχοφστρασε», είπε τελικά.

«Μπάνχοφ... τι;»

«Δεν είναι απίστευτο;»

«Στο δικό μου κατάστημα, πάντως, δε θα αλλάξουν όνομα», είπε τραχιά ο μεσιέ Αρμάν. «Θα αλλάξω εγώ όνομα στα πισινά τους. *Μπροστ** αυτό, *μπροτ* το άλλο. Εδώ είναι *boulangerie*. Στην οδό Ντε Μπασίντ. Πάντα θα είναι. Μπάνχοφ-αποτέτσιο. Γελιότητες».

«Μα αυτό είναι φρικτό!» Η μαντάμ Ντιράν είχε πανικοβληθεί.

«Εγώ δε μιλάω γερμανικά!»

Γυρίσαμε όλοι να την κοιτάξουμε.

«Και πώς θα καταλαβαίνω πού πηγαίνω στην ίδια μου την πόλη, αν δεν ξέρω τα ονόματα των δρόμων;»

Μας έπιασαν τέτοια γέλια, που για μια στιγμή δεν ακούσαμε την πόρτα να ανοίγει. Όμως τότε στο κατάστημα έπεσε μια απότομη σιγή. Γύρισα και είδα να μπαίνει η Λιλιάν Μπετούν, με το κεφάλι ψηλά, μα χωρίς να κοιτάζει κανέναν στα μάτια. Το πρόσωπό της ήταν πιο γεμάτο από των περισσότερων κατοίκων του Σεν Περόν, το καθαρίο δέρμα της είχε ρουζ και πούδρα. Πρόφερε ένα γενικό «*Bonjour*» κι έβαλε το χέρι στην τσάντα της. «Δύο φραντζόλες, παρακαλώ».

* Ψωμί (στα γερμανικά).

Μύριζε ακριβό άρωμα και τα μαλλιά της ήταν σγουρά και μαζεμένα. Σε μια πόλη όπου οι περισσότερες γυναίκες ήταν τόσο εξαντλημένες ή τόσο στερημένες που δεν μπορούσαν να κάνουν παρά μόνο την ελάχιστη προσωπική φροντίδα, εκείνη ξεχώριζε σαν αστραφτερό πετράδι. Μα εκείνο που τραβήξε την προσοχή μου ήταν το παλτό της. Δεν μπορούσα να τραβήξω τα μάτια από πάνω του. Ήταν κατάμαυρο, φτιαγμένο από ψιλό αστρακάν, και παχύ σαν γούνινο χαλί. Είχε την απαλή γυαλάδα του καινούργιου και του ακριβού, και ο γιακάς σηκωνόταν γύρω από το πρόσωπό της λες και ο μακρύς λαιμός της αναδυόταν μέσα από μαύρη μελάσα. Είδα τις ηλικιωμένες να το παρατηρούν, την έκφρασή τους να σκληραίνει, καθώς η ματιά τους κατέβαινε σε όλο του το μήκος.

«Μία για εσάς και μία για τον Γερμανό σας;» μουρμούρισε η μαντάμ Ντιράν.

«Είπα, δύο φραντζόλες, παρακαλώ». Γύρισε στη μαντάμ Ντιράν. «Μία για μένα. Μία για την κόρη μου».

Για πρώτη φορά ο μεσιέ Αρμάν δε χαμογέλασε. Έβαλε το χέρι κάτω από τον πάγκο, χωρίς να τραβήξει τα μάτια από το πρόσωπό της, και με τις μεγάλες γροθιές του κοπάνησε στην επιφάνεια δύο φραντζόλες. Δεν τις τύλιξε.

Η Λιλιάν τού έτεινε ένα χαρτονόμισμα, μα εκείνος δεν το πήρε από το χέρι της. Περίμενε λίγα δευτερόλεπτα, ώσπου εκείνη το ακούμπησε στον πάγκο, κι έπειτα το πήρε διστακτικά, σαν να φοβόταν μήπως τον μολύνει. Ύστερα έβαλε το χέρι στο ταμείο και πέταξε δυο κέρματα για ρέστα, παρόλο που εκείνη είχε απλώσει το χέρι.

Η Λιλιάν Μπετούν τον κοίταξε κι έπειτα κοίταξε τα κέρματα στον πάγκο. «Κρατήστε τα», είπε. Και με μια οργισμένη ματιά προς το μέρος μας, άρπαξε το ψωμί και βγήκε φουριόζα από το κατάστημα.

«Τι θράσος έχει...» Τίποτα δε χαροποιούσε περισσότερο τη μαντάμ Ντιράν από την αγανάκτηση με τη συμπεριφορά των άλλων. Ευτυχώς για εκείνη, η Λιλιάν Μπετούν τής είχε δώσει αρ-

κετές ευκαιρίες να ξεσπά την οργή της τους τελευταίους μήνες.

«Φαντάζομαι ότι πρέπει να φάει κι εκείνη... όπως όλοι μας», σχολίασα.

«Πηγαίνει στο αγρόκτημα των Φουριέ κάθε βράδυ. Κάθε βράδυ! Τη βλέπεις να διασχίζει την πόλη βιαστική σαν κλέφτρα».

«Έχει δύο καινούργια παλτά», είπε η μαντάμ Λουβιέ. «Το άλλο είναι πράσινο. Ένα ολοκαίνουργιο, πράσινο, μάλλινο παλτό. Από το Παρίσι».

«Και παπούτσια. Δερμάτινα. Φυσιικά, δεν τολμά να τα φορέσει την ημέρα. Ξέρει ότι θα τη λιντσάρουν».

«Δε θα της κάνουν τίποτα. Την προσέχουν οι Γερμανοί».

«Όταν φύγουν όμως, τα πράγματα θα αλλάξουν, έτσι;»

«Δε θα ήθελα να είμαι στη θέση της, παρά τα δερμάτινα παπούτσια».

«Πόσο τη σιχαίνομαι σαν τη βλέπω να περπατά καμαρωτή και να τρίβει στα μούτρα μας την καλοτυχία της. Ποια νομίζει ότι είναι;»

Ο μεσιέ Αρμάν κοίταξε τη νεαρή γυναίκα να διασχίζει την πλατεία. Ξαφνικά χαμογέλασε. «Στη θέση σας δε θα ανησυχούσα, κυρίες μου. Δεν της πάνε όλα καλά».

Γυρίσαμε να τον κοιτάξουμε.

«Κρατάτε μυστικό;»

Δεν ξέρω γιατί μπήκε στον κόπο να ρωτήσει. Εκείνες οι δύο ηλικιωμένες μετά βίας κατάφεραν να μείνουν σιωπηλές για δέκα δευτερόλεπτα το πολύ.

«Τι είναι;»

«Ας πούμε ότι κάποιοι φροντίζουμε να έχει η Δεσποινίς Καμαρωτή μια ειδική μεταχείριση... μάλλον απροσδόκητη».

«Δεν καταλαβαίνω».

«Οι φραντζόλες της ζουν μόνες κάτω από τον πάγκο. Περιέχουν κάποια ιδιαίτερα συστατικά· συστατικά που σας εγγυώμαι ότι δεν καταλήγουν σε καμία άλλη φραντζόλα».

Οι ηλικιωμένες γούρλωσαν τα μάτια. Δεν τόλμησα να ρωτήσω τι εννοούσε ο φούρναρης, μα η λάμψη στα μάτια του υπο-

νοούσε αρκετές πιθανότητες κι εγώ δεν ήθελα να συλλογιστώ καμία από αυτές.

«Όχι!»

«Μεσιέ Αρμάν!» Άρχισαν να κακαρίζουν.

Εκείνη τη στιγμή ένιωσα άσχημα. Δε συμπαθούσα τη Λιλιάν Μπετούν ούτε μου άρεσε αυτό που έκανε, μα αηδίασα. «Πρέπει να... φύγω. Η Ελέν χρειάζεται...» Άπλωσα να πάρω το ψωμί μου. Ενώ το γέλιο τους αντηχούσε ακόμα στ' αυτιά μου, έτρεξα στη σχετική ασφάλεια του ξενοδοχείου.

Τα τρόφιμα ήρθαν την επόμενη Παρασκευή. Ένας νεαρός Γερμανός δεκανέας παρέδωσε πρώτα δύο ντουζίνες αβγά. Τα έφερε σκεπασμένα με λευκό σεντόνι, σαν να έκανε κοντραμπάντο. Έπειτα ήρθε το ψωμί, λευκό και φρέσκο, σε τρία πανέρια. Είχα αρχίσει να σιχαίνομαι λιγάκι το ψωμί από εκείνη τη μέρα στην *boulangerie*, μα τώρα που είχα στα χέρια μου φρέσκιες φραντζόλες, τραγανές και ζεστές, κόντεψα να ζαλιστώ από λαχτάρα. Αναγκάστηκα να στείλω τον Ορελιάν πάνω, γιατί φοβόμουν ότι δε θα κατάφερνε να αντισταθεί στον πειρασμό και θα έκοβε καμιά δαγκωνιά.

Ακολούθησαν έξι κότες, με τα πούπουλα ακόμα, κι ένα καφάσι με λάχανα, κρεμμύδια, καρότα και άγριο σκόρδο. Έπειτα ήρθαν βάζα με ντομάτες τουρσί, ρύζι και μήλα. Γάλα, καφές, τρεις παχιοί σβόλοι βούτυρο, αλεύρι, ζάχαρη. Αμέτρητα μπουκάλια κρασί από τον Νότο. Η Ελέν κι εγώ δεχτήκαμε τις παραδόσεις σιωπηλές. Οι Γερμανοί μάς έδιναν έγγραφα στα οποία ήταν προσεκτικά σημειωμένες όλες οι ποσότητες. Δε θα ήταν εύκολο να κλέψουμε: ένα άλλο έγγραφο ζητούσε να σημειώνουμε τις ακριβείς ποσότητες που χρησιμοποιούσαμε σε κάθε συνταγή. Μας ζήτησαν επίσης να βάζουμε τα περισσεύματα σε έναν κουβά που θα συνέλεγαν για να ταΐζουν τα ζωντανά. Όταν το είδα αυτό, ήθελα να φτύσω.

«Για απόψε είναι αυτό;» ρώτησα τον τελευταίο δεκανέα.

Σήκωσε τους ώμους. Έδειξα το ρολόι. «Σήμερα;» Έδειξα τα τρόφιμα. «*Kuchen*;»

«Ja», είπε εκείνος κουνώντας το κεφάλι με ενθουσιασμό. «*Sie kommen. Acht Uhr**».

«Στις οκτώ», είπε η Ελέν από πίσω μου. «Θέλουν να φάνε στις οκτώ».

Το δικό μας βραδινό ήταν μια φέτα μαύρο ψωμί, αλειμμένο αραιά με μαρμελάδα και συνοδευόμενο από βραστό παντζάρι. Το γεγονός ότι έπρεπε να ψήσουμε κοτόπουλα, να γεμίσουμε την κουζίνα με τα αρώματα του σκόρδου και της ντομάτας, και να φτιάξουμε μηλόπιτα έμοιαζε με βασανιστήριο. Εκείνο το πρώτο απόγευμα φοβόμουν μέχρι και να γλείψω τα δάχτυλά μου, αν κι έμπαινα σε τεράστιο πειρασμό, όταν τα έβλεπα να στάζουν ζουμί από ντομάτα ή να κολλούν από το μήλο. Κάμποσες φορές, όσο άνοιγα ζύμη ή ξεφλούδιζα μήλα, κόντεψα να λιποθυμήσω από λαχτάρα. Αναγκαστήκαμε να στείλουμε τη Μιμί, τον Ορελιάν και τον μικρό Ζαν στον πάνω όροφο, απ' όπου ακούγαμε κάπου-κάπου ουρλιαχτά διαμαρτυρίας.

Δεν ήθελα να προσφέρω στους Γερμανούς ένα καλό γεύμα, μα φοβόμουν και να μην το κάνω. Κάποια στιγμή σκέφτηκα, ενώ έβγαζα από τον φούρνο τα κοτόπουλα που ψήνονταν και τα περιέχυνα με ζωμό που τσιτσίριζε, ότι ίσως μπορούσα να χαρώ τη θέα του φαγητού. Ίσως να απολάμβανα την ευκαιρία να το δω ξανά, να το μυρίσω. Εκείνη τη νύχτα όμως δεν το κατάφερα. Όταν χτύπησε το κουδούνι για να μας ειδοποιήσει για την άφιξη των αξιωματικών, το στομάχι μου είχε κολλήσει και το δέρμα μου είχε ιδρώσει από την πείνα. Εκείνη τη στιγμή μισούσα τους Γερμανούς με μια ένταση που δεν είχα νιώσει ποτέ – ούτε ξανάνιωσα από τότε.

«Κυρία μου». Ο κομαντάντ μπήκε πρώτος. Έβγαλε το πηλήκιό του, που ήταν πιτσιλισμένο από τη βροχή, κι έκανε νόημα στους αξιωματικούς του να κάνουν το ίδιο.

Στάθηκα σκουπίζοντας τα χέρια στην ποδιά μου, γιατί δεν

* Θα έρθουν στις οκτώ.

ήξερα πώς να φερθώ. «Χερ κομαντάντ». Το πρόσωπό μου ήταν ανέκφραστο.

Ο χώρος ήταν ζεστός: οι Γερμανοί είχαν στείλει τρία καλάθια κούτσουρα για να ανάψουμε φωτιά. Οι άντρες είχαν αρχίσει να απαλλάσσονται από κασκόλ και καπέλα, να μυρίζουν τον αέρα και να χαμογελούν με προσμονή. Το άρωμα του κοτόπουλου, που είχε ψηθεί σε σάλτσα από σκόρδο και ντομάτα, είχε ποτίσει τον αέρα. «Νομίζω ότι θα φάμε αμέσως», είπε ρίχνοντας μια ματιά προς την κουζίνα.

«Όπως επιθυμείτε», απάντησα. «Θα φέρω το κρασί».

Ο Ορελιάν είχε ανοίξει αρκετά μπουνάλια στην κουζίνα κι έβγαине βλοσυρός με δυο απ' αυτά στα χέρια. Το βασανιστήριο που μας είχε επιβληθεί εκείνο το απόγευμα τον είχε ταράξει ιδιαίτερα. Με δεδομένο τον πρόσφατο ξυλοδαρμό του, φοβόμουν ότι η νιότη και η παρορμητική φύση του θα τον έβαζαν σε μπελάδες. Άρπαξα τα μπουνάλια από τα χέρια του. «Πήγαινε να πεις στην Ελέν ότι πρέπει να σερβίρει το δείπνο».

«Μα...»

«Πήγαινε!» τον αποπήρα. Μπήκα στο μπαρ κι έβαλα κρασί. Δεν κοίταξα κανέναν όσο τοποθετούσα τα ποτήρια στα τραπέζια, παρότι ένιωθα τα δικά τους μάτια πάνω μου. *Ναι, κοιτάξτε με*, είπα σιωπηλά. *Άλλη μια κοκαλιάρα Γαλλίδα που λιμοκτονεί κάτω από τον ζυγό σας. Ελπίζω η εμφάνισή μου να σας κόψει την όρεξη.*

Η αδελφή μου έφερε τα πρώτα πιάτα κι ακούστηκε ένα μουρμουρητό εκτίμησης. Σε λίγα λεπτά οι άντρες είχαν πέσει στα πιάτα τους κι αναφωνούσαν στη γλώσσα τους, ενώ μαχαιροπύρρινα κουνούνιζαν πάνω σε πορσελάνες. Εγώ πήγαινα κι ερχόμουν με γεμάτα πιάτα, προσπαθώντας να μη μυρίζω τα πεντανόστιμα αρώματα, να μην κοιτώ το ψητό κρέας που γυάλιζε δίπλα στα λαμπερά λαχανικά.

Στο τέλος σερβιρίστηκαν όλοι. Η Ελέν κι εγώ σταθήκαμε πλάι-πλάι πίσω από το μπαρ, όσο ο κομαντάντ έκανε μια μακροσκελή πρόποση στα γερμανικά. Δεν μπορώ να σας πω πώς

ένιωσα τότε, όταν άκουσα εκείνες τις φωνές στο σπίτι μας· όταν τους είδα να τρώνε το φαγητό που είχαμε ετοιμάσει τόσο προσεκτικά, να χαλαρώνουν πίνοντας και γελώντας. *Δυναμώνω αυτούς τους άντρες*, σκέφτηκα μίζερα, ενώ ο καλός μου ο Εντουάρ μπορεί να παραπατά από την πείνα. Κι αυτή η σκέψη, ίσως μαζί με τη δική μου πείνα και την εξάντληση, με έκανε να νιώσω μια μικρή απελπισία. Ένας μικρός λυγμός ξέφυγε από τον λαιμό μου. Το χέρι της Ελέν έπιασε το δικό μου. Το έσφιξε. «Πήγαινε στην κουζίνα», μουρμούρισε.

«Μα...»

«Πήγαινε στην κουζίνα. Θα έρθω κι εγώ μόλις γεμίσω ξανά τα ποτήρια τους».

Για μια φορά έκανα αυτό που μου έλεγε η αδελφή μου.

Τους πήρε μία ώρα να φάνε. Η Ελέν κι εγώ καθόμασταν στην κουζίνα σιωπηλές, χαμένες από την εξάντληση και το σάστισμα των σκέψεών μας. Όποτε ακούγαμε ένα γέλιο ή μια θερμή αναφώνηση, σηκώναμε τα μάτια. Δυσκολευόμασταν πολύ να καταλάβουμε τι σήμαιναν όλα αυτά.

«Κυρίες μου». Ο κομαντάντ εμφανίστηκε στην πόρτα της κουζίνας. Πεταχτήκαμε πάνω. «Το γεύμα ήταν εξαιρετικό. Ελπίζω να καταφέρετε να διατηρήσετε το επίπεδο».

Κοίταξα το πάτωμα.

«Μαντάμ Λεφέβρ!»

Σήκωσα τα μάτια διστακτικά.

«Είστε χλομή. Είστε καλά;»

«Είμαστε μια χαρά». Κατάπια. Ένιωθα το βλέμμα του πάνω μου να με καίει. Δίπλα μου τα δάχτυλα της Ελέν συστρέφονταν κατακόκκινα, άμαθα στο ζεστό νερό.

«Κυρία μου, φάγατε εσείς και η αδελφή σας;»

Νόμισα ότι με δοκίμαζε. Νόμισα ότι ήθελε να ελέγξει αν είχαμε ακολουθήσει κατά γράμμα τις καταχθόνιες οδηγίες τους. Νόμισα ότι μπορεί να ζύγιζε τα αποφάγια για να βεβαιωθεί ότι δεν είχαμε βάλει κρυφά στο στόμα καμιά φλούδα από μήλο.

«Δεν αγγίξαμε ούτε έναν κόκκο ρύζι, χερ κομαντάντ». Σχεδόν έφτυσα τα λόγια. Αυτά σου κάνει η πείνα.

Εκείνος βλεφάρισε. «Τότε να το κάνετε. Δεν μπορείτε να μαγειρεύετε καλά, αν δεν τρώτε. Τι έχει μείνει;»

Δεν μπορούσα να κουνηθώ. Η Ελέν έδειξε το ταψί πάνω στη στόφα. Είχε μέσα τέσσερα κομμάτια κοτόπουλο, που τα κρατούσαμε ζεστά για την περίπτωση που οι άντρες ήθελαν δεύτερη μερίδα.

«Τότε καθίστε. Φάτε εδώ».

Δεν μπορούσα να πιστέψω ότι δεν ήταν παγίδα.

«Είναι εντολή», είπε. Χαμογελούσε σχεδόν, μα εμένα δε μου φάνηκε αστείο. «Αλήθεια. Μπορείτε να φάτε».

«Θα... θα μπορούσαμε να ταΐσουμε τα παιδιά; Έχουν πολύ καιρό να φάνε κρέας».

Συνοφρυώθηκε λίγο, σαν να μην καταλάβαινε. Τον μισούσα. Μισούσα τον ήχο της φωνής μου να παρακαλά έναν Γερμανό για μερικά αποφάγια. *Αχ, Εντουάρ*, μονολόγησα μέσα μου. *Πού είσαι να με ακούσεις...*

«Ταΐστε τα παιδιά σας και φάτε κι εσείς», είπε κοφτά. Κι έπειτα γύρισε και βγήκε από το δωμάτιο.

Καθίσαμε σιωπηλές όσο τα λόγια του αντηχούσαν στ' αυτιά μας. Έπειτα η Ελέν σήκωσε το φουστάνι κι ανέβηκε τα σκαλιά δυο-δυο τρέχοντας. Είχα μήνες να τη δω να κινείται τόσο γρήγορα.

Εμφανίστηκε ξανά μερικά δευτερόλεπτα αργότερα, με τον Ζαν στην αγκαλιά, με την πιτζάμα ακόμα, και τον Ορελιάν και τη Μιμί μπροστά της.

«Αλήθεια είναι;» είπε ο Ορελιάν. Είχε καρφώσει τα μάτια στο κοτόπουλο και είχε μείνει με το στόμα ανοιχτό.

Κατάφερα μόνο να κουνήσω το κεφάλι μου καταφατικά.

Ορμήσαμε στο άμοιρο πουλί. Μακάρι να μπορούσα να σας πω ότι η αδελφή μου κι εγώ φάγαμε σαν κυρίες, ότι πιάναμε το φαγητό με προσοχή, όπως οι Παριζιάνες, ότι σταματούσαμε για να κουβεντιάσουμε και σκουπίζαμε τα χεῖλη ανάμεσα στις μπουκιές. Φάγαμε σαν κανίβαλοι. Τραβούσαμε το ψαχνό, παίρναμε

το ρύζι στη χούφτα μας, τρώγαμε με το στόμα ανοιχτό, αρπάζαμε τα κομματάκια που έπεφταν στο τραπέζι. Δε με ένοιαζε πια αν ήταν κάποιο κόλπο από μέρους του κομαντάντ. Δεν είχα φάει ποτέ ξανά κάτι πιο νόστιμο από εκείνο το κοτόπουλο. Το σκόρδο και η ντομάτα γέμιζαν το στόμα μου με μια απόλαυση λησμονημένη από καιρό, τα ρουθούνια μου με αρώματα που θα μπορούσα να ανασαίνω για πάντα. Τρώγαμε βγάζοντας μικρούς ήχους ευχαρίστησης, πρωτόγονους και αχαλίνωτους, καθένας μας κλεισμένος στον δικό του, ιδιωτικό κόσμο ικανοποίησης. Ο Ζαν, το μωρό, γελούσε και σκέπαζε το πρόσωπό του με ζουμί από ντομάτα. Η Μιμί μασούσε τα κομμάτια από την πέτσα του κοτόπουλου και ρουφούσε το λίπος από τα δάχτυλά της μεθορυβώδη απόλαυση. Η Ελέν κι εγώ τρώγαμε χωρίς να μιλάμε, φροντίζοντας πάντα να έχουν αρκετό τα μικρά.

Όταν δεν είχε μείνει τίποτα, όταν είχαμε ρουφήξει το ψαχνό από κάθε κοκαλάκι, όταν οι δίσκοι είχαν αδειάσει από τον τελευταίο κόκκο ρύζι, καθίσαμε και κοιταχτήκαμε. Από το μπαρ ακούγαμε το κουβεντολόι των Γερμανών να δυναμώνει, όσο έπιναν το κρασί τους, και κάπου-κάπου ξεσπούσαν σε γέλια. Σκούπισα το στόμα με τα χέρια.

«Δεν πρέπει να το πούμε σε κανέναν αυτό», είπα ενώ τα ξέπλενα. Ένιωθα σαν μεθυσμένος που ξαφνικά έχει ξεμεθύσει. «Μπορεί να μην ξαναγίνει ποτέ. Και πρέπει να κάνουμε σαν να μη συνέβη ποτέ. Αν μάθει κανείς ότι φάγαμε το φαγητό των Γερμανών, θα θεωρηθούμε προδότες».

Εκείνη τη στιγμή κοιτάξαμε τη Μιμί και τον Ορελιάν και προσπαθήσαμε να τους κάνουμε να εντυπώσουν τη σοβαρότητα των λόγων μας. Ο Ορελιάν κούνησε το κεφάλι. Το ίδιο και η Μιμί. Νομίζω ότι εκείνες τις στιγμές θα είχαν συμφωνήσει ως και να μιλούν γερμανικά για πάντα. Η Ελέν άρπαξε ένα πανί, το έβρεξε κι άρχισε να απομακρύνει τα ίχνη του γεύματος από τα πρόσωπα των δύο πιο μικρών. «Ορελιάν», είπε, «βάλ' τους για ύπνο. Εμείς θα καθαρίσουμε».

Δεν τον είχαν επηρεάσει οι επιφυλάξεις μου. Χαμογελούσε.

Οι λεπτοί εφηβικοί ώμοι του είχαν πέσει για πρώτη φορά εδώ και μήνες και, όταν σήκωσε τον Ζαν, ορκίζομαι ότι θα σφύριζε αν μπορούσε. «Σε κανέναν», τον προειδοποίησα.

«Το ξέρω», είπε, με τον τόνο ενός δεκατετράχρονου που ξέρει τα πάντα. Ο μικρός Ζαν είχε ήδη αρχίσει να σωριάζεται στον ώμο του με βαριά βλέφαρα, εξαντλημένος από το πρώτο πλήρες γεύμα εδώ και μήνες. Ανέβηκαν τα σκαλιά κι εξαφανίστηκαν. Ο ήχος του γέλιου τους, όταν έφτασαν στην κορυφή της σκάλας, έκανε την καρδιά μου να πονά.

Οι Γερμανοί έφυγαν μετά τις έντεκα. Εδώ και πάνω από έναν χρόνο ίσχυε περιορισμός κυκλοφορίας· όταν η μέρα μίκραινε, αν δεν είχαμε κεριά ή λάμπες ασετιλίνης, η Ελέν κι εγώ είχαμε μάθει να πέφτουμε στο κρεβάτι. Το μπαρ έκλεινε στις έξι, τουλάχιστον μετά την κατοχή, και είχαμε μήνες να μείνουμε ξύπνιες ως τόσο αργά. Είχαμε εξαντληθεί. Το στομάχι μας γουργούριζε, σοκαρισμένο από το πλούσιο γεύμα μετά την οριακή λιμοκτονία των τελευταίων μηνών. Είδα την αδελφή μου να καμπουριάζει, ενώ έτριβε τα τηγάνια. Δεν ένιωθα εξίσου κουρασμένη και στο μυαλό μου τρεμόπαιζε η θύμηση του κοτόπουλου, λες και κάποια νεύρα, νεκρωμένα από καιρό, είχαν πάρει ξανά ζωή. Ακόμα το γευόμουν, το μύριζα. Έκαιγε το μυαλό μου σαν μικροσκοπικός, λαμπερός θησαυρός.

Κάποια στιγμή, προτού τελειώσει η καθαριότητα της κουζίνας, έστειλα την Ελέν πάνω. Τράβηξε τα μαλλιά από τα μάτια της. Κάποτε ήταν πολύ όμορφη η αδελφή μου. Όταν έβλεπα πώς την είχε γεράσει ο πόλεμος, σκεφτόμουν το δικό μου πρόσωπο κι αναρωτιόμουν τι ιδέα θα σχημάτιζε ο σύζυγός μου.

«Δε θέλω να σε αφήσω μόνη μαζί τους», είπε.

Κούνησα το κεφάλι. Δε φοβόμουν: η διάθεση ήταν ειρηνική. Δύσκολα νευριάζει ένας άντρας που έχει φάει καλά. Είχαν πει, μα τα μπουνάλια είχαν φτάσει για περίπου τρία ποτήρια στον καθένα· δεν αρκούσαν για να προκαλέσουν κακή συμπεριφορά. Ο πατέρας μας είχε αφήσει λίγα και πολύτιμα, ένας Θεός

το ήξερε, όμως μας είχε μάθει πότε να φοβόμαστε. Βλέποντας έναν ξένο, καταλάβαινα από το σφίξιμο στο σαγόνι και το ανεπαίσθητο κλείσιμο των ματιών την ακριβή στιγμή στην οποία η εσωτερική πίεση οδηγούσε σε ξέσπασμα βίας. Εξάλλου, υποπευόμουν ότι ο κομαντάντ δε θα ανεχόταν κάτι τέτοιο.

Έμεινα στην κουζίνα συγυρίζοντας, ώσπου συνειδητοποίησα ότι έφευγαν. Πέρασα στο μπαρ.

«Μπορείτε να κλείσετε», είπε ο κομαντάντ. Προσπάθησα να μη φανεί η οργή μου. «Οι άντρες μου σας μεταφέρουν την ευγνωμοσύνη τους για το εξαιρετικό δείπνο».

Τους κοίταξα κι ένεψα με το κεφάλι. Δεν ήθελα να δουν ότι ευχαριστούσα τους Γερμανούς για τις φιλοφρονήσεις τους.

Εκείνος δεν έδειχνε να περιμένει κάποια απάντηση. Τοποθέτησε το πηλήκιο στο κεφάλι του κι εγώ έβαλα το χέρι στην τσέπη και του έδωσα την απόδειξη από το φαγητό. Την κοίταξε και μου την πέταξε πίσω, κάπως ενοχλημένος. «Δεν τα χειρίζομαι εγώ αυτά. Δώστε τα στους άντρες που θα παραδώσουν τα τρόφιμα αύριο».

«Όπως αγαπάτε», είπα, μα το ήξερα αυτό. Κάποιο σκανδαλιάρικο κομμάτι μου είχε λαχταρήσει να τον μειώσει, έστω και για λίγο, στο επίπεδο των σωμάτων ανεφοδιασμού.

Περίμενα ενώ έπαιρναν τα παλτά και τα καπέλα τους. Κάποιοι έβαζαν καρέκλες στη θέση τους, με ένα υπόλειμμα ιπποσύνης, άλλοι, πάλι, ήταν απρόσεκτοι, σαν να ήταν δικαίωμά τους να φέρονται σε κάθε μέρος σαν να ήταν το σπίτι τους. Αυτό είναι λοιπόν, σκέφτηκα. Θα περάσουμε τον υπόλοιπο πόλεμο μαγειρεύοντας για τους Γερμανούς.

Αναρωτήθηκα για μια στιγμή αν έπρεπε να μην είχαμε μαγειρέψει καλά, να μην είχαμε μπει σε τόσο κόπο. Όμως η μαμά τόνιζε πάντα ότι το να μαγειρεύεις άσχημα είναι από μόνο του ένα είδος αμαρτίας. Και όσο ανήθικοι κι αν είχαμε φανεί, όσο προδότες, ήξερα ότι θα θυμόμασταν όλοι το βράδυ του ψητού κοτόπουλου. Η σκέψη ότι μπορεί να γινόταν ξανά με έκανε να νιώθω μια μικρή ζαλάδα.

Μόνο τότε συνειδητοποίησα ότι κοιτούσε τον πίνακα.

Με κυρίευσε ένας ξαφνικός φόβος γιατί θυμήθηκα τα λόγια της αδελφής μου. Ο πίνακας έδειχνε όντως ανατρεπτικός, τα χρώματά του ήταν πολύ φωτεινά για το μικρό ξεθωριασμένο μπαρ και το κορίτσι έλαμπε με ξεροκέφαλη αυτοπεποίθηση. Τώρα έβλεπα πως έδειχνε σαν σχεδόν να τους χλευάζει.

Συνέχισε να το κοιτάζει. Πίσω του οι άντρες του είχαν αρχίσει να φεύγουν, οι φωνές τους αντηχούσαν στην άδεια πλατεία δυνατές και τραχιές. Έτρεμα λιγάκι κάθε φορά που άνοιγε η πόρτα.

«Σας μοιάζει πολύ».

Σοκαρίστηκα που το κατάλαβε. Δεν ήθελα να συμφωνήσω. Το γεγονός ότι με έβλεπε σε εκείνο το κορίτσι εμπεριείχε μια εγγύτητα. Κατάπια. Οι κόμποι των δαχτύλων μου είχαν ασπρίσει εκεί όπου τα χέρια μου σφίγγονταν.

«Ναι. Πάντως έχει περάσει πολύς καιρός».

«Είναι λίγο σαν... Ματίς».

Ήταν τέτοια η έκπληξή μου, που μίλησα προτού σκεφτώ. «Ο Εντουάρ μαθήτευσε, υπό την καθοδήγησή του, στην Ακαδημία Ματίς στο Παρίσι».

«Την ξέρω. Σας είναι γνωστός ένας καλλιτέχνης που ονομάζεται Χανς Πούρμαν;» Πρέπει να τινάχτηκα – είδα τη ματιά του να πετάγεται προς το μέρος μου. «Θαυμάζω απεριόριστα το έργο του».

Χανς Πούρμαν. Η Ακαδημία Ματίς. Το άκουσμα αυτών των λέξεων από τα χείλη ενός Γερμανού διοικητή με έκανε να ζαλιστώ σχεδόν.

Εκείνη τη στιγμή ήθελα να φύγει. Δεν ήθελα να αναφέρει αυτά τα ονόματα. Ήταν δικές μου εκείνες οι αναμνήσεις, μικρά δώρα που ανέσυρα για παρηγοριά τις μέρες που ένιωθα να με ξεπερνά η ζωή όπως ήταν· δεν ήθελα να μολύνονται οι πιο ευτυχισμένες μέρες μου από τις αδιάφορες παρατηρήσεις ενός Γερμανού.

«Χερ κομαντάντ, πρέπει να συγγυρίσω. Με συγχωρείτε». Άρχισα να στοιβάζω πιάτα, να μαζεύω ποτήρια. Μα εκείνος δε σά-

λειψε. Ένωσα τα μάτια του να μένουν στον πίνακα σαν να έμεναν πάνω σ' εμένα.

«Έχει περάσει πολύς καιρός από την τελευταία φορά που συζήτησα για τέχνη». Μιλούσε σαν να απευθυνόταν στον πίνακα. Τελικά, έβαλε τα χέρια πίσω από την πλάτη και γύρισε να με κοιτάξει. «Θα σας δούμε αύριο».

Δεν τον κοίταξα καθώς περνούσε. «Χερ κομαντάντ», είπα με γεμάτα χέρια.

«Καληνύχτα, μαντάμ Λεφέβρ».

Όταν κατάφερα επιτέλους να ανέβω στον πάνω όροφο, η Ελέν είχε αποκοιμηθεί μπρούμυτα πάνω στο κουβερλί μας, φορώντας ακόμα τα ρούχα με τα οποία είχε μαγειρέψει. Έλυσά τον κορσέ της, της έβγαλα τα παπούτσια και τη σκέπασα με τις κουβέρτες. Έπειτα μπήκα στο κρεβάτι και οι σκέψεις μου μουρμούριζαν και στροβιλίζονταν προς την αυγή.

Το 1916, ο Γάλλος ζωγράφος Εντουάρ Λεφέβρ αφήνει την πολυαγαπημένη του Σοφί για να πολεμήσει στο Μέτωπο. Προτού φύγει, όμως, ζωγραφίζει ένα μοναδικό πορτρέτο της, το οποίο η Σοφί φυλάει σαν κόρη οφθαλμού.

Όταν η μικρή της πόλη πέφτει στα χέρια των Γερμανών, το πορτρέτο θα συγκινήσει τον Γερμανό διοικητή Κατοχής και θα γίνει η αιτία η κοπέλα να ρισκάρει τα πάντα -οικογένεια, υπόληψη, ακόμα και την ίδια της τη ζωή- σε μια ύστατη ελπίδα να ξαναδεί τον αγαπημένο της μια τελευταία φορά.

Σχεδόν έναν αιώνα αργότερα, το ίδιο αυτό πορτρέτο δωρίζεται στη Λιβ από τον σύζυγό της, λίγο πριν από τον αιφνίδιο θάνατό του. Η ομορφιά του της θυμίζει τον λίγο καιρό που έζησαν μαζί. Όταν, όμως, θα αποκαλυφθεί η σκοτεινή ιστορία του πίνακα, η Λιβ θα κινδυνεύσει να χάσει τη μοναδική σπίθα αγάπης που ένιωσε από τη μέρα που έχασε τον άντρα της...

*Δύο νέες γυναίκες· τις χωρίζει ένας αιώνας,
τις ενώνει η αποφασιστικότητά τους
να παλέψουν γι' αυτό που αγαπούν περισσότερο,
όποιο κι αν είναι το κόστος.*

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΣ: 15855

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η